Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 41 (9416) | Воскресенье, февраль 17, 1974 чыл | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

СЭКП ОБКОМУНГА БЕСЕДА

Республиканың көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин специализастаарының болгаш концентрастаарының айтырыгларының талазы-биле дүүн СЭКП-ниң область комитединге беседа болган.

РСФСР-ниң Күрплан даргазының бирги оралакчызы Г. Л. Смирнов, партия обкомунуң бирги секретары Г. Ч. Ширшин, партия обкомунуң ийиги секретары В. Н. Филиппов, республиканың Министрлер Чөвүлелинин Даргазы М. К. Мендуме, Министрлер Чөвүлелинин Даргазының бирги оралакчызы В. Е. Серяков, СЭКП обкомунун болгаш Министрлер Чөвүлелиниң харыысалгалыг ажылдакчылары, Көдээ ажыл-агый министерствозунун, Совхозтарның бүдүрүлге каттыжыышкынының, Мелиорация болгаш суг ажыл-агый министерствозунун, республиканың «Сельхозтехника» каттыжыышкынының, Тываның көдээ ажыл-агый бүдүрүлгези-биле холбаалыг өске-даа организацияларының, албан черлериниң удуртукчулары база специалистери ол беседага киришкен.

У. К. Кекконен Москвада

Финляндия Республиканың Президентизи Урхо Калева Кекконен ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш Совет чазактың чалааның ёзугаар албанның эвес аян-чоруун кылып дүүн Москвада келген.

Финляндия Республиканың болгаш ССРЭ-ниң күруне туктары-биле шимээн. Ленинград вокзалынга Президент У. К. Кекконенни ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. П. Георгадзе, орук харылзаа министри Б. П. Бещев, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министриниң бирги оралакчызы В. В. Кузнецов болгаш албанның өске-даа кижилери уткаан.

Финляндия Республиканың ССРЭ-де херектеринге түр бүзүреттирген Юрки Аймонен база барып уткаан.

(СЭТА).

А. А. Громыко Францияда

ПАРИЖ. (СЭТА). СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министри А. А. Громыко февраль он беште француз чазактың чалааның ёзугаар ында албанның аян-чоруун кылып чеде берген.

Франциянын даштыкы херектер министри М. Жобер, Совет Эвилелиниң Францияда элчини С. В. Червоненко болгаш албанның өске-даа кижилери Парижтиң аэродромунга совет аалчыны уткуп алганнар.

Кызыл тук хүлээндирип тур

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң Кызыл тугун Тыва АССР-ге тывысканы

1973 чылдың улус ажыл-агый планын хуусаа бетинде күүседири дээш Бүгү-россия социалистиг чарыжынга киришкеш, Тыва АССР-ниң үлетүрүнүң, тудуунуң болгаш транспортунуң ажылдакчылары тоску беш чылдың шиитпирлиг чылында чедиишкиннинг ажылдаан. Россия Федерациязының Министрлер Чөвүлели болгаш Профессионалдар Эвилелериниң Бүгү-эвилел Төп Чөвүлели чоокта чаа шиитпирлиг чылдың социалистиг чарыжының түңнелин үндүрген. Бистиң республика чарышка эки түңнелдерин чедип алган болгаш ооң тиилекчилериниң бирээзи болган.

Дүүн Политиктиг чырыдышкын бажыңынга республиканга РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң база ВЦСПС-тиң Кызыл тугун тыпсыынга тураскааткан байырлыг хуралга Тываның үлетүр бүдүрүлгелериниң, тудуг, транспорт организацияларының мурнакчылары бүдүрүлгенин чаартыкчылары, партия, Совет органнарының удуртукчулары келген.

Байырлыг хуралды СЭКП обкомунуң бирги секретары **Г. Ч. Ширшин** ажыткан.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневти баштадыр партия Төп Комитединиң Политбюро составын байырлыг хуралдың хүндүүг президиумунга сорук киришкин-биле соңгаан.

РСФСР-ниң Күрплан даргаының бирги оралакчызы **Г. Л. Смирновка** сөс берген.

Тыва АССР-ниң ажылчы чоннары партияның XXIV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар талазы-биле бүгү совет улус-биле бир дөмей, чогаадыкчы улуг көдүрлүүшкүннүг ажылдан турар. Партияның болгаш совет чазактың тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиказын бүрүн үүлдүгүнүн, СЭКП-ниң XXIV съездизиниң хүлээп алганы Тайбың-ның программазын чайгылыш чок боттандырар талазы-биле партия Төп Комитединиң, ооң Политбюрозунуң болгаш СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң бодунуң ажыл чорудулгазын улуг сеткил ханыышкыны-биле хүлээп көрүп турар. Партияның, Төрээн чурттуң иштики болгаш даштыкы политиказынга сорук киргеш совет кижилер, ооң иштинде Тываның үлетүр, тудуг, транспорт ажылдакчылары коммунистиг тургузуушкунга көскү чедиишкиннерни чедип алган.

Массаларның чогаадыкчы чоруунуң көскү илергейлээшкини болур бүгү улусчу социалистиг чарыш беш чылдың эрткен чылдарының онаалдаларын долдур болгаш ажыр күүседириниң кол аргазы болган.

Эрткен үш чылда үлетүр продукциязын бүдүрериниң хемчээли 35,7 хуу, а күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 24,3 хуу улгаткан. Ол үеде пландан ажыр 12 млн. рубльдин продукциязын бүдүрүп үндүрген.

Улус ажыл-агыйының бүгү адырларының хөгжүлдезинге капитал тудуг, ооң темпизи улуг рольду ойнаар. Ону барымдаалааш тудуг организацияларының күчүзүн улгатыр, тудуг индустриязын тургузар, тудуг материалдарының үлетүрүн хөгжүдер, тудутта дешилгелиг аргаларны ажыглаар ажылче партия, совет ажыл-агый органнары улуг кичээнгейни салганын Г. Л. Смирнов иletkелинге демдеглээн.

Транспорттуң өске хевирлерин шоолуг сайзыраваан Тывага автомобиль транспортунуң киирин турар үүгүн оратор онзалап демдеглээн. Улус ажыл-агый чүүктерин сөөртүр талазы-биле автотранспортчулар улуг үүлени бүдүрүп турарлар. Пассажирлер аргыштырар планнарны агаар, хем транспорту база чедиишкиниг күүседип келген. Эрткен үш чылда автотранспортчулар пландан ажыр 640 муң тонна чүүкту сөөрткен, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң беш чыл даалгазы чедиишкиниг боттанып турар. Амгы үеде 89 чолаачы боттарының беш чыл планын күүседипкен, а 154 кижи дөрт чылдың планын боттандырган.

Беш чылдың шиитпирлиг чылында Тыва АССР-ниң ажылчы чоннары, ылаңгыя үлетүрүнүң, тудугнуң, транспорттуң ажылдакчылары шалыпчы ажылдаан.

Бүгү-эвилел социалистиг чарыжынга киришпишаан, республиканың үлетүр коллективтери 1973 чылдың социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүсеткен. Үлетүр продукциязын сайгарарының, кол-кол кылыгларның хөй нуруузун бүдүрүп үндүрериниң чыл планын декабрь 20-де күүсеткен. «Тыва даг-дүгү», эзт комбинаттарының, Улуг-Хем ыяш үлетүр ажыл-агыйының болгаш тудуг материалдары үлетүрүнүң бүдүрүлге каттыжыышкынының коллективтери эрткен чылды күш-ажылчы бедик көргүзүүлерлиг дооскан.

Республикада ажылдап турар дөрт тудуг-монтаж трестериниң үжү шиитпирлиг чылдың онаалдазын чедиишкиниг боттандырган. Планда көрдүнген объектилериниң кол нуруузун ажыглалга киргеш, «Тыва тудуг» трест ССРЭ-ниң Аар үлетүр тудуг министерствозунуң коллективтериниң аразында чарышка ийи удаа тиилекчи болган. Эрткен чылын республика 62,3 млн. рубльдин кол фондуларын ажыглалга киргеш.

Мурнундагы чыл-биле деңзээрге чүүк саарылгазының хемчээли 10 хуу өскен, 33 млн. пассажирни сөөртүп чедиргеш. Ол болза планнаанындан 12 хуу хөй болганы ол.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлерин, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң ацаа чугаазында түңнелдерни удуртулга болдуруп, ажыл-агый тургузуушкунунуң болгаш идеологтуг ажылдың амгы сорулгаларын эртемге база мурнакчы дуржулгага үндезилеп интенсивтиг аргалар-биле шиитпирлериниң чугулазын оратор республикада ажыглаттынмайын турар курлавырларны тодаргай анализтевишаан чугаалаан.

— РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң даасканын ёзугаар Кызыл тукту силерге тыпсырын чөпшээреп көрүңер — деп чугаалааш, Г. Л. Смирнов адыш часкаашкыннары үүктел чок үргүлчүлеп турда, тукту тывыскан.

Дараазында Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы **М. К. Мендуме** сөс алган. Бистиң республикавыстың ажылчы чоннарының беш чыл планын хуусаа бетинде күүседир дээш хайныышкынныг ажылдап турарын база олардың чедип ап турар улуг чедиишкиннерин СЭКП Төп Комитединиң болгаш Совет чазактың бедик- үнелеп турарын демдеглээш, оратор бистиң мурнувуста салдынган улуг сорулгаларга доктааган. Шиитпирлиг чылда чедип алдыган бедик темпилерни кошкатпас ужурлуг бис. Ындыг болзажок тодарадыкчы бо чылдың баштайты айында чамдык бүдүрүлге коллективтериниң, тудуг болгаш транспорт организацияларының четпес ажылдааның, ооң уламындан продукция сайгарарының ай планының күсеттинмээнин ол ханызы-биле сайгарып чугаалаан.

— Бедик шаңнал дээш өөрүп четтиргенивисти илергейдевишаан, тоску беш чылдың планныг онаалдаларын болгаш бедиткен хүлээлгелерин Тываның ажылчы чоннары ажыр күүседир дээрзин партия Төп Комитединге болгаш Совет чазакка айыткан тур бис — деп, ол чугаазын дооскан.

Хуралга Ак-Довуракта даг-дүгү болбаазырадыр фабрикада эзлчет начальниги **Д. Дүктен-оол**, № 48 тудуг эргелиндe штукатуржулар бригадазының бригадири **Е. Бизяева**, № 1 АТБ-ниң чолаачызы **М. Демин**, «Тыва кобальт» комбинадының ажылчызы **К. Оюн**, № 2 АТБ-ниң директору **В. Сатаев** санал бергеннер.

Хуралдың киржикчилери 1974 чылдың планын болгаш бедиткен хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседир талазы-биле Тываның үлетүр, транспорт болгаш тудуг организацияларының бүгү ажылдакчыларынга кыйгырыгны хүлээп алган.

СЭКП обкомунуң бирги секретары эш Г. Ч. Ширшин хуралды хаан тура бедик шаңнал дээш республиканың ажылчы чоннарынга байыр чедиргеш, моон соңгаар улам күжеиишкиниг ажылдаарын күүзүн.

ЧУРУКТА: тук тыпсып турганының үеэ. С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фотозу.

КЫЗЫЛДА БОЛГАШ РАЙОННАРДА

ЧАСКА БЕЛЕТКЕЛ

Январьда техника септелгези

Республиканың колхоз, совхоэтарында 1974 чылдың дүжүдүнге белеткел, ылаңгыя көдээ ажыл-агый техниказын септээрин дүрген доозар дээш хайныышкынныг ажыл чоруп турар. Эрткен чылдың бо үеэиндегизи-биле деңнээрге септелге темпизи бо чылын ооп бедик. Чамдык ажыл-агыйлар, ылаңгыя «Шамбалыг», «Сукпак», «Көк-Тей» совхозтарда тракторлар септелгези доостур чедип турар. «Көк-Тей», ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтар сеялкалар септелгезин дооскан.

Техника септелгезин ажыл-агыйларның машина-септелге мастерскаяларында болгаш «Сельхозтехника» бүдүрүлгелеринде чорудуп турар. Январь айда «Сельхозтехниканың» республика каттыжыышкынының бүдүрүлгелери колхозтарның 51, совхозтарның 207 тракторун септеп бергеш, ай планын күүсеткен.

Аразында хынажылга

Часкы тарылгага ажыглаар бүгү көдээ ажыл-агый техниказының септелгезин дүрген доозуп, ону белеткеп алыры дээш харыысалгалыг ажыл Бии-Хем районуң колхоз, совхозтарында калбарган.

Амгы үеде ажыл-агыйлар техниканы часка белеткеп турарының хыналдазын бот-боттарының аразында чорудуп, ооң түңнелин үндүрер солун болгаш дээштиг эгелээшкинни мында баштай-ла боттандырган. «Кызыл тараачын» биле «Саян» совхозтарның специалистери аразында хынаашкының түңнелин үндүргеш, техника септелгезин «Кызыл тараачын» совхозта бедик темпилиг, эки шынарлыг чорудуп турарын демдеглээннер. Ол совхозта септезе чогуур бүгү тракторлардан түгле 3 трактор арткан, сеялкаларны дооскан болгаш кожуг агрегаттарын доозар четкен.

«Хадыр» колхозта техника септелгези багай эвес чоруп турарын ол ажыл-агый биле «Оок» совхозтуң аразында хыналдага демдеглээн.

Мындыг арга-биле чорудуп турар хыналда — ажыл-агыйлар аразында чарыштың база бир хевири болгаш ацаа мурнакчы дуржулганы солчурунга, септелгеде четпестерни долузу-биле илередиринге ажыктыг.

Өдек сөөртүлгези

«Тес-Хем» совхозтуң механизаторлары бо чылын чаагай дүжүттү өстүрүп алыры-биле тарылга шөлдеринге 1500 тонна өдекти төгер сорулгалыг. Ону күүседири-биле 5 тракторну быжыглаан. Бо хүннерге чедир 500 ажыг тонна өдекти тарылга шөлдеринде сөөртүп төккен.

Бо ажылга трактористер Серен Көк-оол, Чооду Алдар-оол, хоочун механизатор Айыжы Чульдум олар шудургу ажылдап, хүн нормазын доктаамал ажыр күүседип турар.

Совхозтуң трактор-хову бригадазының механизаторлары март 15-ке чедир шөлдерге өдек сөөртүп төгерин доозар хүлээлге алган, күжеиишкиниг ажылдап турар.

Тракторлар белен

Каа-Хем районда «Совет Тыва» совхозтуң механизаторлары кышкы үеде янзы-бүрү марканың 27 тракторун септээр турган, ону бо хүннерде доозун турар.

Трактор септекчилери Балчыр Дондупай, Саая Маадыр-оол, Ендан Доржу олар тергиин ажылдап, үүгле январь айда безин 9 тракторну септеп дооскан.

Совхозтуң механизаторлары сеялкалар болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин база шалыпкын темпилиг чорудуп турар.

Механизаторлар өөредилгези

«Кызыл тараачын» совхоз механизатор кадрларны белеткээр талазы-биле улуг кичээнгейни салып турар. Совхозта механизаторларның чедишпезиг барымдаалааш, ында дөрт ай хуусаалыг тускай курсту ажыткан. 27 көдээ аныяктар техниканы шингээдип алыр дээш кызымак өөренип турар. Олар хүнде беш шак дургузында теоретиктиг кичээлдерге олурушкаш, ооң соонда совхозтуң техника септелгезинин мастерскаязында барып практика эртип, механизаторларга дузалажып турар.

Курста совхозтуң тускай эртемниг инженер-техниктиг ажылдакчылары башкылап турар.

Бии-Хем районуң ажыл-агыйларынга көдээ механизаторлар белеткээр ажыл колхоз, совхоз бүрүзүнде организастаттынган.

ТӨРЭЭН ЧУРТТУҢ АЛДАРЫ, ЧОННУҢ ЧААГАИ ЧОРУУ ДЭЭШ

Марий АССР-ге Улустарның найыралы орденни тывысканы

ЙОШКАР-ОЛА. (СЭТА-ның корр.). Совет улустарның акыдыма кады ажылдажылгазын, найыралын быжыглаарынга улуг ачы-хавыяазы дээш, экономиктиг, социал-политиктиг, культура тургузуушкунга чедиишкиннери дээш база ССРЭ-ниң тургустунганының 50 чылын демдеглээри-биле Марий АССР-ни Улустарның найыралы орден-биле шаңнаан.

Партияның область комитединиң болгаш республиканың Дээди Совединиң ацаа холбаштырган каттышкан байырлыг хуралын республиканың Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы **П. А. Алмакаев** ажыткан.

СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң составын СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневти баштадыр хүндүүг президиумга улуг сорук киришкиниг соңгаан.

СЭКП ТК-ның секретары К. Ф. Катушевке сөс берген. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң, Совет чазактың өмүнээзинден ол республиканың ажылчы чоннарынга бедик шаңнал дээш изиг байырны чедирип, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының ачызында марий улустың экономикага, бүдүрүлгеге, эртемге, культурага, чырыдышкынга улуг чедиишкиннерниң тодаргай көргүзүкчүзү саннарны адаан.

Бистиң Коммунистиг партияның чайгылыш чокка боттандырып турары национал политиказы марий улустың угаан-бодал амыдыралының чечектелиишкининден база тодаргайы-биле көстүп турар. Бистиң амыдыралывыстың интернационалчы үндезиннерин улам быжыглаанының, ССРЭ-ниң нацияларының болгаш бичии-даа улустарының чоокшулашканының ачызында марий ажылчы чоннар болгаш бистиң хөй национал-дыг интилелливистиң өске-даа бүгү кежигүннери делегейниң болгаш ада-чурттуң-даа эртеминиң, уран чүүлүнүң, литературазының чедиишкиннерин, кижи төрелгетен культуразының бүгү чедиишкиннерин ажыглаар аргалыг боон турарын оратор демдеглээн.

К. Ф. Катушев совет улустуң сорулгаларының дугайын чугаалааш, СЭКП ТК-ның декабрь (1973 ч.) Пленуму тоску беш чыл планының кавчаар күүсеттинин турарын, экономиктиг хөгжүдениң моон соңгааргы оруктарын бүгү тала-биле көргенин демдеглээн.

Ооң соонда К. Ф. Катушев делегейниң амгы байдалының дугайын чугаалаан. Делегей амыдыралында амгы үеде боон турар улуг өскерлиишкиннер бистиң партияның, СЭКП Төп Комитединиң, ооң Политбюрозунуң, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң бодунуң СЭКП-ниң XXIV съездизиниң даштыкы политика талазы-биле салган сорулгаларын боттандырыш чорудары дээш кылып турар улуг ажыл-чорудулгалары-биле үзүлбес харылзаалыг деп онзалап демдеглээн.

Эш Л. И. Брежневтиң Американың Каттышкан Штаттарынче, ГФР-же, Францияже, Индияже аян-чоруктары делегей харылзааларын экижидеринге онза рольду ойнаан. Леонид Ильич Брежневтиң Кубага чоокта чаа кылган аян-чоруу совет-куба харылзааларны хөгжүдериге онза чугула болуушкун болган.

Совет улус боттарының чедиишкиннеринге чоргаарланмышаан, партияның айыткан оруу-биле — тайбыңның, күш-ажылдың, дешилгениң оруу-биле, коммунизм тургузуушкунунуң оруу-биле буруңгаар бүзүреллиг бар чоруур деп, К. Ф. Катушев чугаалаан.

К. Ф. Катушев Марий АССР-ни Улустарның найыралы орден-биле шаңнаар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын номчааш, ону республиканың тугунга кадаан.

Партияның Марий обкомунуң бирги секретары В. П. Никонов болгаш өскелер-даа байырлыг хуралга сөс ап, чүве чугаалааш СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневке чүректиң ханыындан байыр чедирип, эки чүүлдерни күзээни дээш республиканың бүгү ажылчы чоннарының мурнундан ханы өөрүп четтиришкинни илереткеннер.

Хурал киржикчилери СЭКП ТК-га, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниге байырлыг чагааны улуг көдүрлүүшкүн-биле хүлээп алган.

Найысылалдың уран чүүл мастерлери улуг концерт көргүскен.

С. ЛУБО,
З. ХРОМОВА,
СЭТА-ның корр.

БЕДИК ШАҢНАЛДЫ ТЫВЫСКАН

Эвилелдер бажыңының колонналыг залынга февраль 15-те бүдүрүлгелериниң, тудутларның мурнакчылары, колхозчу хөрээженнериниң, төлөлекчилери, эртемниг, культураның, уран чүүлдүң ажылдакчылары, ленинчи гвардияның хоочуннары чыылган.

Президиумда — СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары **Б. Н. Пономарев**, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Национал-дар Совединиң Даргазы **Я. С. Насриддинова**, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң секретары **М. П. Георгадзе**, ССРЭ-ниң культура министри **Е. А. Фурцева**, ВЛКСМ ТК-ның бирги секретары **Е. М. Тяжельников**, Найыралдың Совет интилелдер Эвилелиниң Президиумунуң даргазы **Н. В. Попова** болгаш күрүненин, хөй-интиниң өске-даа ажылдакчылары.

Совет хөрээженнер комитединиң пленумунуң байырлыг хуралын Комитеттиң президиумунуң кежигүнү, СЭКП-ниң МХК-ның секретары **Р. Ф. Дементьева** ажыткан.

СЭКП ТК-ның Политбюро составын СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневти баштадыр чыылганнар хүндүлүг президиумга улуг көдүрлүүшкүн-биле соңгаан.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары **Б. Н. Пономарев** чүве чугаалаан.

СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң өмүнээзинден чыылганнарга, бүгү совет хөрээженнерге Улустарның найыралы орден-биле Совет хөрээженнер комитединиң шаңнаанынга холбаштыр байыр чедиргеш, Б. Н. Пономарев, хөй миллион совет хөрээженнериниң улуска маадырлыг ёзу-биле бараан болурунун үлегер-чижээ бистиң күрүнениң төөгүзүнде чугула черни эзлеп турарын демдеглээн.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының кежигүннери үш миллион ажыг хөрээженнер, 17 миллион ажыг комсомолчу кыстар — социалистиг интилелдиң мурнунда сорулгаларны шиитпирлээриниң күчүлүг күжү боон турар.

Чурттуң демократтыг башкарылгазынга хөрээженнериң ролю улам улгадып турар. ССРЭ-ниң Дээди Совединде 463 хөрээженнер бар. Чер-чер Советтериниң депутаттарының 47,4 хуузу хөрээженнер, оларда бистиң чурттуң бүгү национал-дарының бир миллион ажыг хөрээжен төлөлекчилери бар боон турар.

Партияның XXIV съездизиниң шиитпирлеринде хөрээженнер дугайында сагыш салыышкынын тодаргайы-биле көргүскен. Совет хөрээженнериң амыдырал байдалын эвижидер, аныяк салгакчыларны оларның кижизидеринге бүгү талалыг дузалаар боттуг хемчеглерни ап чорудуп турар.

Тайбың болгаш делегейге айыыл чок чорук дээш, бүгү улустарның, социал дешилгези, национал хосталгазы дээш демиселге совет хөрээженнериң шылгаңгай ролюн Б. Н. Пономарев демдеглээн.

Делегей ачызынга Совет Эвилелиниң, бүгү социалистиг дем каттыштырылгазының төөгүлүг чедиишкиннери, партияның XXIV съездизиниң хүлээп алганы Тайбың программазы дешилгелиг, тайбың күзелдиг күштерни улам идепкейжидериниге таарымчалыг байдалды тургузуп турар. Совет хөрээженнер комитединиң делегейге ажыл-чорудулгазы улам калбарзын, тайбык, айыыл чок чорук, улустарның тайбың ёзу-биле кожа-хелбээ догуннаашкыны дээш интити демиселдиң улуг сорулгаларынга ооң ажылы дүүшсүн дээш СЭКП ТК сагыш салып турар.

Совет хөрээженнер партияның сагыш салыышкынынга харыы кылдыр боттарының күш-ажылы-биле коммунизмниң чырыткылыг идеалдары дээш демиселге салыышкынын кылырынга бүзүрелиг оратор илереткеп.

Б. Н. Пономарев ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын номчааш, чыылганнар диңмиттиг адыш часкаш турда улустарның найыралы орденни Совет хөрээженнер комитединиң тугунга кадаан.

Совет хөрээженнер комитединиң даргазы, Совет Эвилелиниң Маадыры В. В. Николаева-Терешкова харыы сөс ап, чүве чугаалааш, бедик шаңнал дээш хөй миллион совет хөрээженнериң өмүнээзинден изиг өөрүп четтиришкинни илереткен.

Тайбыны болгаш улустарның айыыл чок чоруун хандырар дээш могаг чок ажылчорудулгазы дээш бистиң партияга, ооң Төп Комитединге болгаш эш Л. И. Брежневтиң бодунга олар ханызыбиле өөрүп четтирип турарлар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаты, Сумгаиттың синтетиктиг каучук заводунуң аппаратчиги **Р. Г. Гусейнова** (Азербайджан), ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаты, Ленин аттыг колхозтуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры **Н. Ю. Юлдашева** (Узбекистан), РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы **Л. П. Лыкова** болгаш өскелер-даа бедик шаңнал дээш улуг өөрүшкүнү илередип, коммунистиг тургузуушкунуң тайбың хөрээниң эрге-ажыктары дээш күш-ажылчы чедиишкиннерже ооң кыйгырыш турарын демдеглээннер.

Хуралдың киржикчилери СЭКП Төп Комитединге, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниге байырлыг чагааны улуг көдүрлүүшкүн-биле хүлээп алган.

Найысылалдың уран чүүл мастерлери улуг концерт көргүскен.

С. ЛУБО,
З. ХРОМОВА,
СЭТА-ның корр.

ОРУКЧУЛАРНЫҢ СОЦИАЛИСТИГ ХҮЛЭЭЛГЕЛЕРИ

Тываның автоорук тудуг болгаш ажыглал эргелелиниң тус-тус коллективтери тоску беш чылдың үшкү чылында СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин болгаш тоску беш чылдың үшкү чылының даалгаларын амыдыралга чедиишкинниг күүседир дээш демиселге чамдык чедиишкиннерлиг болган.

1974 чылдың улус ажыл-агый планын хуусаазындан эрте чедиишкинниг күүседири болгаш Совет Эвилелиниң составынга Тываның эки-тура-биле киргениниң 30 чылын төлептиг уткууру дээш социалистиг чарышты калбартыр дугайында күш-ажылчы коллективтериниң эгелекчи саналын детківишаан, эргеледдиг коллективтери моон адаанда социалистиг хүлээлгелерни ап турар:

I. ТУДУГ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

1974 чылда ажыглалга киирер объектилер: ниити-күүне ужур-дузалыг 33 км автомобиль оруу, чурт иштиниң 26 км оруу, азы пландан ажыр 1, 2 км.

Бодунуң күжү-биле 4.320 муң рубльдиң тудуг-монтаж ажылдарын, 3.771 муң рубльдиң капитал септелгезин, 1.215 муң рубль түүге 61,8 км автоорукту ортумак септелгезин кылыр болгаш 177 км автоорукту ацаа септээр.

Автооруктарны тудар, капитал болгаш ортумак септелге кылырының он айлар планын Совет Эвилелиниң составынга Тываның киргениниң 30 чылы—октябрь 11-ге чедир күүседир болгаш ооң күсели-биле чыл планын хуусаазындан эрте күүседир база Каа-Хемниң хөмүр-даш разрезиндеН Көк-Тейниң паром кежиинге чедир орук тудар немелде ажылдарны боттандырар.

План ёзугаар 1974 чылдың IV кварталында ажыглалга киирер ужурлуг 382 км автоорукту Совет Тываның 30 чыл оюнга чедир кылып доозар.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң планын (көрдүнгениниң 0,3 хуу) ажыр күүседир. Ону чедип алыры-биле 20-деп эвээш эвес каттышкан механизастаттынган бригадаларны тургузуп, кереэлиг-шаннал барымдаалаар төлевирже шилчидер болгаш орта тудуг ажылчыннарының 30-ден эвээш эвес хуузун хаара тудар. 3 бригаданы бот-орулга-чарылгаже шилчидер болгаш ол бүгүнүң күсели-биле пландан ажыг 50 муң рубль түүнүг орулганы алыр.

Кол-кол орук тудуп, кылыр машиналарны ажыглаарын экижидип турган, кылыр ажылдың директивтиг норма чижектерин 3 хуудан эвээш эвес ажыр күүседир.

1974 чылда орук чазап, кылыр кол-кол машиналарның 50 хуудан эвээш эвезин 2 ээлчег-биле ажылдаарынче шилчидер.

II. АВТОМОБИЛЬ ОРУКТАРЫНЫҢ АЖЫГЛАЛЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Соңгу-Кавказ орук эргелелиниң дуржулгазын ёзугаар Кызыл—Тээли, Кызыл—Эрзин, Кызыл—Сарыг-Сеп, Ак-Довурак-Абаза аразының автомобиль оруктарынга ажылды механизастаттынган бригадалар аргазы-биле кылып чорудар.

Автооруктарның 75 хуузундан эвээш эвезин эки болгаш тергиин эки кылдыр ажаап, хайгаараар.

Оруктуң дошталып, тайгыр апаарын химиктиг арга-биле болдурбас ажылды 350 км узун дурттуг автомобиль оруунга кылырын чедип алыр; орунтуң дошталырынга удур ажыглаар материалдарның 4-тен эвээш эвес базаларын азы складтарын тудар.

Кызыл—Эрзин болгаш Кызыл—Бай-Хаак аразының автомобиль оруктарынга доозун-довурак чок болдурарының дуржулга-шенелдезин кылыр.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн планда көрдүнгениниң 0,5 хуу улгатырар болгаш ооң күсели-биле 40 муң рубль камналгазын чедип алыр.

Автотранспорттуң айыыл чок шимчээшкинин хандырып, автомобиль оруктарының инженерлиг дериг-херекселдериниң деннелин бедидерин сорулга-биле 4 автопавильонну, чаагайжыды туттунган 8 ооң эртер оруктарны кылыр. Ол ажылдарны боттандырып чорудары-биле эптеп тургузар демир-бетон цегин болгаш эргижирээн таарымча чок тудугларны солуур демир-бетон үүлдер цехти организастаар.

III. КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЫГА ДУЗАЛАМЧЫ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Шаннарны төлевилеп тударынга болгаш шаннарның, тараа хүлээп алыр черлериниң, мал кажааларының оруктарын септеп кылырының талазы-биле республиканың колхозтарынга болгаш совхозтарынга шеф дузаламчызын көргүзер.

Ажаап алышкын ажылдарының үезинде колхозтарга болгаш совхозтарга хамааржыр 1020 км бөдүүн чер оруун чазап, дескилээриниң ажылын орук-тудуг организацияларының күжү-биле чорудар.

Сарыг-Септен Кунгуртугга чедир 168 километр дурттуг кышкы автомобиль оруунуң харылаазын тургузар.

IV. ЧАА ТЕХНИКАНЫ АЖЫГЛАЛГА КИИРЕР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Чаа техниканы, чаартыкчы саналдарны ажыглалга киирериниң күсели-биле 50 муң рубльдиң чижеглеп санаан экономиктиг ажыын алыр болгаш дараазында материалдарны:

нефтебитумну — 50 тонна,
цементини — 15 тонна,
кыыар-чаар материалдарны — 50 тонна,
дизель оттулар үүлүүн — 60 тонна,
ыяш материалдарын — 70 кубометр чедир камнап алыр.

V. АЖЫЛДАРНЫҢ ШЫНАРЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Тудуг-монтаж ажылдарының шынарын экижидерин чедип алыр, кылдыныр турар оруктарның 80-ден эвээш эвес хуузун «эки» болгаш «тергиин эки» деп демдек-биле дужаар.

Үшкү кварталда Араданда болгаш Абазада асфальт-бетон заводтарынга битум кадагалаар 2 шыгжамырны болгаш материалдар сугар 2 складты тудуп тургузар. Тудуг-монтаж эргелелинге бетон хоюдар белдирии, бир гараж-ты, Араданга болгаш Сарыг-Сепке котельнааларны тутказ, ажыглалга киирер.

2716 дөрбелчин метр чурттарга шөлүн ажыглалга киирер.

Оруктарның капитал болгаш ортумак септелгезинден немелде камналганы ап турган, ниити шөлү 960 дөрбелчин метр ийи квартиралыг 10 бажыңны тудар.

100 уруглар дыштаныр пионер лагерин кадыкшылга сезону эгелээринге чедир септеп доозар.

Чайгы тудуг сезону ажыттынарынга уткуштур 4 столованы белеткээр.

440 ажылчыннарның болгаш 58 инженер-техниктиг ажылдакчыларның, албан-хаакчыларның мергежилин бедидер, 110 кижини күш-ажылдың мурнакчы аргаларының школаларынга хаара тудуп өөредир.

Хакас автоорук эргелелин социалистиг чарышка кыйгырар.

СОЦИАЛИСТИГ ХҮЛЭЭЛГЕНИ ЭРГЕЛЕЛДИҢ ПАРТИЯ-АЖЫЛ-АГЫЫ АКТИВИНИҢ ХУРАЛЫНГА ХҮЛЭЭП АЛГАН.

ХАМААТЫ ХҮЛЭЭЛГЕВИС

Партийжи амыдырал

РЕСПУБЛИКАНЫҢ колхозтарында болгаш совхозтарында, тудуг база транспорт организацияларында, школа болгаш өөредилге черлеринде —кайда-даа совет аныяктарны кижизидер ажыл сөөлгү чылдарда улам-на күштелген. Ооң бир чижээн облпрофчөвүлел-биле кады ВЛКСМ обкомунуң аныяк ажылчын салгалды күш-ажылчы чаңчылдарга кижизидериниң дугайында чорудуп турар ажылындан көрүп болур. Ында аныяктарны кижизидер талазы-биле ажылга бүдүүрүлгенин хоочуннарын, мурнакчыларын болгаш чаартыкчыларын хаара тударын онзалап демдеглээн. Аныяк кижиниң политиктиг шынарларының тургустунарынга, ооң культурлуг деннелин бедидеринге, мергежилди ханызы-биле шингээдип алырынга дагдынып алган кижи улуг дузаны чедирер.

Тываның автосептелге заводунун, «Тыва кобальт» комбинаттың дирекциялары болгаш партия организациялары хоочун кижилер аныяктарны дагдынып алгаш кижизидер талазы-биле ажылдаарын багай эвес организастап турар. Ол бүдүүрүлгелерге ажылдап кирген аныяк ажылчыннарны хоочун ажылчыннарга, мастерлерге болгаш удуртукчу ажылдакчыларга быжыглап турар. Ооң түннелинде чаа ажылчыннар дөрт азы алды ай дүргүзүнде ыяап-ла өөредилге күрүзүн эгтер. Ынчан хоочун ажылчын аныяк ажылчынны чугле өөредир эвес, харын кижизидер хүлээлгелиг. Ол үеде аныяк ажылчынга хамаарышкан чиигелделерни боттандырарын, анаа таарымчалыг байдалдарны тургузарын оны дагдынып алган кижи администрациядан негээр эргелиг. Өөреникчизиниң ээлчег нормазын бүрүн күүсеткен турарын чедип алыр. Ук ажылдың чедиишкинниг болуп турарының чамдык чижектерин көрүп болур.

Владимир Сластёнов Кызылдың автосептелге заводунга үш ай мурнунда келгей. Аныяк ооду мурнакчы ажылчын В. В. Донгакка быжыглап каан. Хоочун ажылчынның дузазы-биле Владимир ам слесарының нарын мергежилин шингээдип апкан болгаш боду тускайлан ажылдан турар апарган. Ол-ла заводка келген Александр Черваков дөрт ай дургузунда слесарь-моторист мергежилди чедип алган.

Заводта Тускай комиссия аная бирги разрядты тывыскан. Заводтуң мурнакчы ажылчыны В. В. Дудин баштай база хоочун ажылчыннарга өөреникчилеп кирген турган. Ам ол боду аныяктарны өөредип, ажылының дуржулгазын аныяктарга дамчыдып берип турар.

Бо дээрге аныяктарны күш-ажылга, коллективке кижизидериниң чамдык чижектеридир. Ынчаарга сөөлгү чылдарда аныяктарны чурттап азы өөренип турар черлеринге кижизидер болгаш өөредир ажылдар база нептеренгей апарган. Ону берге кижизилелиг 86 аныяк ооолдар, уругларны бистин Иштики херектер министерствозунуң коммунистериниң шефке алганындан көрүп болур. Оларның кижи бүрүзү-биле ажыл эки түннелди берген. Мурнунда чылдарда милициянын уругдар өрээлинин данзызынга берге кижизидилгелиг уруглар хөй турган болза, ам бистин коммунистериистин шүдүрүү ажылының түннелинде оларның саны кызырылган.

Кызылда № 14 школаның 7-ги классының өөреникчизи Серёжа Зубков берге кижизидилгелиг аныяк ооолдарның бирээзи турган. Коммунист В. Т. Черкашин ол ооолду хайгааралга алган соонда, ооң сагылга-чүрүмү-даа, өөредилгези-даа экижээн. Серёжаның боду-биле, чедиги класстың удуртукчу башкызы Любовь Андреевна Шевкунова-биле Виктор Терентьевич Черкашин хөй удаа чугаалашкан.

Коммунист А. А. Пеньковский, Андрей Кочкинни дагдынып алган. Аныяк ооолду ол деткен, ооң шын орукче киреринге аныяк эвес дузаны чедирип келген. Пеньковский Улуг-Хем ыяш үлетпүр ажылагый чеви-биле дүгүрүшкаш, ооолду бажын херекселдери кылыр цехке ажылдадып каан. Ооолүн байдалы экижээн соонда ооң адын милициянын уруглар өрээлинин данзызындан үшта бижээн.

База бир таварылга. Витя Сорокин школазынга келбестей берген. Ону хүлээнип алган Мария Васильевна Кузьмина оол-биле сагыш сеткилинден каш катап беседалажып, сүргаан соонда, № 11 школаның 8-ки классында өөредилгезин уламчылай берген. Манаа сески класстың удуртукчу башкызы Лидия Арсентьевна Бутаровкинаның киирген үлүү база үлүг.

Берге кижизидилгелиг аныяктар-биле ажылды экижидеринче ИХМ-де партия организациязының бюрозу уругчу сагыш салып келген. Ук ажылдың канчаар чоруп турарының дугайында партболуктер организакчыларының болгаш чамдык коммунистерниң отчеттарын партбюро хуралдарынга чугаалажып турар. Ооң түннелинде бо ажылга киржип турар коммунистер хүлээнип алганы берге кижизидилгелиг аныяктарны уруглар өрээлинин данзызындан үшта бижээн.

Л. ЛАНТУХОВ,
— Тыва АССР-ниң ИХМ-де партия организациязының секретары.

МОЛДАВ ССР. Рышкан районнуң Киров аттыг колхозунда механизатор, звено удуртукчузу Д. И. Думброванның шалыпчы күш-ажылын ССРЭ-ниң УАЧД-ниң диплому-биле болгаш тускай шаннал — «Москвич» автомашина-биле демдеглээн. Ол эрткен күзүн чигир сөөклазын ажаап алырының үезинде бедик көргүзүглерни чедип алган. Д. И. Думброван 20 ажыл хүнүнүң иштинде 3.150 тонна сөөкланы ажааган, кывар үүлдү, чаар материалдарны хөйну өөмнап алган.

Дмитрий Иванович колхозка чэрби беш чыл дургузунда ажылдааш, идепкейлиг, ажыл-ишчи, чаартыкчы кижи кылдыр алдаржып, сурагжаан.

Амгы үеде Д. И. Думброванның мурнакчы звенозунуң механизаторлары часка белеткенип турар. Олар кеҗээ ажылагый машиналарының, дериг-херекселдерниң септелгезин доозупкан.

ЧУРУКТА: (Солагай талазындан оң талазынче) трактористер бригадири Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Г. В. Талпа, звено удуртукчузу Д. И. Думброван болгаш колхозтуң кол инженери Ф. Д. Мовилэ олар ажыл-агыйның техниктиг кабинединде.

Е. ДРАЙШНЕРНИҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

АНЫЯАНДАН ИШЧИ

Шеминиң хоочун малчыннарының бирээзи Борбак-оол Чашпаевич Монгуштуң кыштаанга дал дүүш турда хап келген мен. Хүн караанның чылыы-даа сүргей, аяс-чыры-даа аажок, ыжык чердерге келирге, частың тыныжы изиг-изиг билдинип келгилээр. Хылдыг-Үзүк шынап-ла изиг кадар оттуг, хүнээрек одарларыг, ёзулуг-ла эки кыштаг-дыр. Ооң артыы талазында тараа шоддери база элбек. Күскү дүжүт ажаап алганының соонда, эрте чайын, шала часкаар шээр малга база эки одарларның бирээзи ол.

Борбак-оол Чашпаевич бо сүүзүннүг одарларга чогум-на эрте чажындан хой ай деп, ооң соонда, хып дээн чалыы эр апаргаш, колхоз, сөөлзүредир совхоз хою кадарып, ол ажылга кажараан. Ооң хары ам алдан үштээн, пенсионер, ынчалза-даа соруктуг ишчи мөзүүн ам-даа салбаан, адакбышкаа чиик, соруккур, сергек. А мал ажылынга ооң үзүктел чок күш-ажылчы стажы чээрби үш чыл. Хөй чылдарның иштинде чыгдынган байлак дуржулгазын буяныг кырган уруу Александрага, күдээн Михаил Түлүшке күзелдин-биле дамчыдып берип турар.

Түлүштер улут кадарчылар, а Борбак-оол Чашпаевич дузалакчы кадарчы-даа болза, оларның идегелдиг хоочуну Михаил-биле кады кылаштажып, бүгү Чөөн-Хемчикте ышкаш, Хылдыг-Үзүктүң чуга харлыг, чылыг одарларын эргий көрүп чорувуста, хүндүтүктелдиг каттынга сеткилиниң ханызындан чоргаарлын иледип, ол допчу, тода мынча дей-дир:

— Хоочун малчын, бо черниң бүдүш-байдалын, агаар-бойдузун ылап-ла ханы билир кижи чорда, кодан бакырай бээр деп бодал сагышка черле кирбес-тир...

Ол сөстерниң боттуг бадыткалы — аныяк өг-бүленің аксеткилдиг, кызымак малчын ижи. Олар хой ажылынга ам чаа-ла үш чыл болуп чоруурдаа болза, эрткен чылгы хүлээлгелерин чедиишкиннинг күүсеткен. Ам оларның кодаңында 333 хой ооолдаан, оларның 352 хураганы ончаменди, боткур-чаагай доругуп келген. Хой ооолдаашкыны уламчылавышаан.

Сиген, саван, көк сула курлавыры кыштагда элбек, кажаалар ишти кургаг, чылыг, клеткалар делгем. Чарба болгаш өске-даа комбикормнарны, база ижер сугну үзүктел чок эккеп берип турар.

Шеминиң коммунистери онаашкан ажылынга ак сеткилдиг, шудургу бедик харысалгалыг. Уктуг малчын аныяктарның кижизиг мөзү-шынарын өөренип көргеш, оларның кайызын-даа партияның кандидат кежигүнүнге хүлээп алган. Оларга кым-даа бүзүрээр, оларга кым-даа чоргаарланыр.

Узун кара чаштыг, орлан карактарлыг, эрес-шовар Александра, турза узун, тутса мөге, күдер Михаил Түлүш ышкаш соруктуг аныяк малчыннар - Чечен биле Шири Донгактарның аадынга, баалык ажылдыр чорааш, үр-даа болбайн чедип келир.

Оларның хоочуну — авазы Чолдак Ендановна Донгак база уруглары-биле кады чурттап, ажы-төлүүнүң мал-магаының хавыржыг чоруур. Төрээн Шеминиң мал ажылынга үр ажылдаан ол хүндүткелдиг кырган ие база ам чөптүг дыштанылгада, ынчалза-даа уругларынга домек болбушаан.

Малчын Донгактар чогумна өөр-өөр алышкылар болган. Ортуң-оол Шири—улут кадарчы, ооң акызы Шыбааноол — дузалакчы кадарчы, улуу Седип — тракторист, ол малчынларда сут сөөртүп турар. Алышкылар шуптузу өг-бүлелиг. Оларның кадайлары Чечен, Өпей, Оля — сакманчылар. Ёзулуг-ла найыралдыг, бир дем-бүлелиг хойжу өг-бүле. Ооң бир боттуг бадыткалы — оларның кадарган хою кыштан хүр ажып, чаш төлү менди болгаш артыкшылдыг доругуп турары.

Хылдыг-Үзүк, Хараганныг-Үзүк кыштагларында бо аныяк хойжу өг-бүлелериниң дугайында чугаага дараазында өөрүнчүт медээни немевес болза, долу эвес болур ийин. Бо коданнарда болгаш өске-даа чоок кыштагларда аныяк малчынларны хаара тудуп, «Большевик» совхозтуң бир дугаар комсомолчу-аныяктарының хойжу бригадазын тургускаш, ооң организас-массалыг ажылын экижидип эгелээн.

Мээң чорааным кыштагларда ол аныяк малчыннар, сакманщиктер, хоочун хойжулар ол дугайын өөрүшкү-биле уткааннар. Ол шынап-ла эки эгелел-дир, чүге дээрге хоочуннар ышкаш, малчын аныяктарның күш-ажылчы соруу бедик, тодарадыкчы дөрткү чылды төлептиг күш-ажылчы чедиишкиннер-биле доозар дээн сорулгазы күштүт.

Ан. ДАРЖАА.

ИДЕПКЕЙЛИГ ДУЗАЛАКЧЫЛАР

Өвүр районнуң «Торгалыг» совхозта партком (секретары В. Бюрбю) болгаш партия эге организациялары комсомол организациязынче кичээнгейни күштелдирген. Парторганизациялар боттарының хураддарынга аныяктар-биле ажылды экижидер дугайында айтырыглары чугаалажып, чер-черде комсомол эге организацияларынга дузалажырыбиле коммунистерни чорудуп турар. Ооң түннелинде совхозта комсомол комитеди (секретары С. Дуң) аныяктар-биле ажылды билдилиг чорудуп, организас-массалыг хемчеглерни көскүзү-биле күштелдирген.

Совхозтуң комсомол комитединге хамааржыр чеди эге организация шуптузу социалистиг хүлээлгелиг ажылдан турар. Комсомолчу-аныяктарның нинти саны 230 кижи четкен, олар совхоз бүдүүрүлгезиниң бир кол даяныр күжү болу берген.

Ажыл-агыйның кол угланыышкыны мал ажылы. Ам ында 67 комсомолчу доктаамал ажылдан турар. Оларның аразында онаашкан ажылнижинге үлегер-чижектиг тергиннер база хөй. Эрткен шиитпирлиг чылдың социалистиг чарыжының түннелинде кызымаккай күш-ажылы дээш комсомолчулар хойжу А.-Х. Сангы «Күш-ажылчы шылгарал» деп медаль-биле, Б. Дуң «Хүндүлелдиг демдээ» орден-биле шаңнатканнар. Ол ышкаш сакманщиктер В. Серен-оол 160, Г. Комбуй-оол 120, В. Дунгар-оол —115, Д. Сандын 108 хураганнарны түс-түзүүнде төрээн совхозунга өстүрүп, доруктуруп бергеннер. Совхозтуң хову ажылында 14 комсомолчу ажылдан турар.

Трактористер В. Майынды болгаш М. Серембил олар хүн нормазын 115—130 куу күүседип, кыыар-чаар материалдарны камнат чарыгдап база-ла үлегерлиг ажылдан келген. Олар «Курукган болгаш кур черни шиңгээдип алганы» деп медальдар-биле шаңнатканнар. Ол ышкаш совхозтуң тудуг суурун сайзырадыр херекке комсомолчу ийин звено киржип турар. А. Биди удурткан 7 кижилиг звено 100 инек кирер бир кажааны, 300-300 хой кирер ийин кажааны, малчыннар турлаларынга чурттадганың 5 бажыңын ажыглалга киирип, тайгага 580 кубометр тудуг ыяжын белеткээн. 8 кижилиг ийнги звено база-ла эки ажылдан турар. Ол 100 инек кирер бир кажааның, 300-300 хой кирер ийин кажааның тудуун дооскан болгаш 400 кубометр тудуг ыяжын белеткээннер.

Бистің аныяктарывыс ажыл-ишке-даа, хөй-ниитиниң амыдыралынга-даа, политмассалыг ажылдарга-даа эгелекчи организакчылар болгаш, ооң идепкейлиг киржикчилери болун турар. Комсомолчу-аныяктарның бот-тывынгыр уран чүүл болгумнериниң концертерин хову-турлагларынга, фермалар төптеринге болгаш суурларга бо-ла көрүп болур. Олар концерттиг үнүүшкүннерни эрткен чылын 35 удаа кылганнар. Торгалыгда «Хомус», Чаа-Суурда «Аян» деп агиткультбригадаларның концерттерин чоп улут сонуургал-биле көрүп турарлар. К. Кунгаа, Ч. Хертек, Р. Монгуш, Р. Очут-оол, С. Донгак олар боттарының уран талантызы-биле бот-тывыңгыр артистер болу бергеннер. Совхозтуң аныяктары спортка база ынакшылдыг. «Урожай» эки тура спорт ниитилелиниң хүрээлениинде 217 кижи хаара туттунган. Тыва болгаш хостуг хүрештиң, конькиниң, шыдыраанын, стол теннисиниң маргылдаалары үргүлчү эрттирип, район төвүнүн спортчулары-биле эш-хуузунуң ужуражышкыннарын доктаамал чорудуп турар.

Комсомол комитеди аныяктар ортузунга агитас-массалыг ажылды калбартып, лекция, беседаларны массалыы-биле чорудуп, клубтарга, кызылбулуннарга номчулга конференцияларын, диспуттарны, айтырыг-харыы кежээлерин организаастаг турар. Эрткен чылын комсомолду дамчыштыр 7 кижи СЭКП кежигүнүнге кирген.

Амгы үеде совхозта хөй ооолдаашкыны кидин түүк эгелээн. Баштай төрээн 2469 хойдан 2464 хураган менди камгалап алдынган. Бо чугула ажылга комсомолчуларның үлүү улуг. Ону барымдаалаан комсомол комитеди малчыннарга сакманщиктаэрбиле 75 кижини чорударын шиитпирлээн.

Комсомолчуларның болгаш аныяктарның ажыл-агыйга болгаш хөй-ниитиниң хөрээнге киржилгеин улут дээрзин үстүнде чижектер бадыткан турар. Ындыг-даа болза аныяктарның хайнышкыннынг ажыл-хөрээнге идепкейлиг киришпес, арага-дарыга хандыр, хөй-ниитиниң корумчурумун үрээр, доктаамал ажыл кылбас ийи-чангыс аныяк кижилер ам-даа бар. Бо талазы-биле совхозтуң комсомол организациязы аныяк кижи бүрүзүнүң онзагай байдалын барымдаалап, оларны коммунистиг мөзү-шынарга кижизидер дээн ам-даа шудургу ажылдарны чорудары негеттиниң турар.

Т. ЧЫМБАЛАК.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде

«Тыва АССР-ниң Күрүне страхованиезиниң органнарының чонну хандырарын экижидер болгаш эки тура страхованиезин улам ынай хогжүдер дугайында» доктаалды Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели хүлээп алган. Сөөлгү чылдарда республиканың чонунуң ортузунда хамаатыларның боттарын болгаш эт-хөренгизин камгаладыры элээн хогжээнин Министрлер Чөвүдели демдеглээн. Күрстрахование органнары-биле ажылчыннар, албан-хаакчылар, колхозчулар эки турага үндезилээш болунуң болгаш эт-хөренгизиниң камгалалынын талазы-биле 50,5 муң керээни чарган, хамаатыларның 35,7 муң өрегезинге ыяап-ла кылдыртыр страхованиенің материалдыг дузазын чедирерин магадылаан.

Страхованиенин эки тура хевирлериниң талазы-биле төлевир сөөлгү чылдарда элээн өөрүүделиг болган. А 1970 чылга деңнээрге эрткен чылын ол 3,3 катап ковудээн, чонга ону төлеп бээриниң түүү база өскен.

Страхование төлевириниң планын күүседир, чон ортузунга страхованиенің эки тура хевирлерин улам ынай хогжүдер талазы-биле райхоорсан килдистериниң, Күрстрахование инспекцияларының ажылынга удуртулга болгаш контрольду күштелдирип, организастыг хемчеглерни ап, боттуг дуза чедирерин республиканың Сан министерствозунга, Күрстрахование эргелелинге хүлээткен.

АЖЫКТЫГ, СОЛУН ЛЕКЦИЯ ДЭЭШ

СЭКП-нин XXIV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырары, тоску беш чылдың планныг сорулгаларын күүседири дээш демисел. Тываның Совет Эвилелиниң составынга эки тура-биле каттышканының 30 чылынга белеткел — идеологтуг ажылдың дээштинин бүгү талалыг бедидерин негеп турар. ООН бирээзинге лекция пропагандазы хамааржыр.

Ол сорулгаларны боттандырарынга кеску салымышкынны киирип, дыннакчыларның хүндүткелин чедип ап, лекцияларны бедик деннелге номчуп турарлар районда эвээш эвес. Оларга Ак-Туруг школазында Т. С. Ховалыг, «Улуг-Хая» совхозта Ш. Н. Шилимаа, И. А. Иванов, Чаа-Хөлде В. В. Китайкин, В. С. Кызыл-оол, партия райкомунда Л. С. Ондар, Ш. С. Ондар, район прокуроры А. Т. Соломатов, Арыг-Үзүүнде Н. Л. Кылын-оол, О. М. Даржай, Б. И. Успун, Торгалыгда А. С. Серен, Б. К. Монгул-оол болгаш ООН-даа өскелерни хамаарыштырып болур. Эрткен чыл дургузунда 89 лекторларны эки ажылын демдеглеп, оларга шаннал-мактaлдарны тывыскан. Ооң-биле кады «Билиг» ниитилелиниң Чаа-Хөлде, Көк-Чыраада, Торгалыгда, Ак-Турутда эге организациялары ажылын экижиткен.

Улуг-Хем районнуң лекторлары партиянын болгаш чазактын чугула шиитпирлериниң талазы-биле эрткен чылын 960 ажыг лекцияларны номчаан. Бүгү лекцияларның 64,5 хуузу тыва дылга эрткен. Тематиктиг болгаш айтырыг-харыы кежээлерин, аас журналдарын организастаан. «Билиг» ниитилелиниң район организациязы экономиктиг билиглер болгаш интернационалчы темаларга чер-черге ийи удаа семинарны эрттирген. «Билиг» ниитилелиниң баштаар черинин чанында беш лекторийни тургускан, улусчу университет ажылдан турар.

Ындыг болза-даа лекция пропагандазының дээштинин болгаш дайынчы арга-шинээзин улам күштелдирери чугула. Эрткен чылын кеҗээ ажыл-агый, педагогика темаларынга лекциялар эвээш номчуттунган. Делегей байдалынын айтырыларынга ажылы чоннарның сонуургалы өскен, манаа хамаарыштыр шилиттингеи лекторлар барык-ла чок. Күш-ажылчы бүдүүрүлге коллективтеринин ажыл-чорудулгазы-биле чамдык лекцияларын холбаазы ам-даа кошкак. Арыг-Үзүү, Чодураа, Эйлиг-Хем суурларда «Билиг» ниитилелиниң эге организациялары ажылын сулаткан болгаш пропаганда ажылын сайзырангайжыдарынче кошкак кичээнгейни салган. Районнуң «Билиг» ниитилелиниң бүгү кежигүннериниң барык бежеңден ажыг хуузу лекция, беседа номчуурунга киришпейн турар.

«Билиг» ниитилелиниң организациялары ажылчы чоннуң ортузунга хөй-ниитиниң корум-чүрүмүн болгаш социалистиг хөөйлү-дүрүмнү пропагандалаарынче онза кичээнгейни салып, чер-чер Советтериниң, профсвилел, комсомол организацияларының, эки турының улусчу дружиналарының, эш-хуузунун судтарының болгаш янзы-бүрү хөй-ниити комиссияларының ажыл-чорудулгазынга даянып, ол темаларга хамаарыштыр лекция, илеткелдерни база беседаларны калбарткан.

Күрүне болгаш эрге-хөөйлү дугайында номчаан лекция, беседаларның шынары мурнуку чылдардан экижээн, көвүдээн. Чугле эрткен чылын янзы-бүрү темаларга 134 удаа лекциялар номчуттунган. Лекторлар А. Шахматов, Б. Кызылдаа, А. Назаров олар бо ажылга идепкейлиг киржип турар.

ООН-биле чергелештир социалистиг хөөйлү-дүрүмнү шынгыы сагыырынга бүгү хамаатыларның кижизидеринче чогуур кичээнгейни «Билиг» ниитилелиниң чамдык эге организациялары кошкаткан. Эйлиг-Хем, Хайыракан, Арыг-Бажы, Арыг-Үзүү, Үрбүн, Кызыл-Даг суурларында организацияларның боттарының лекторлары эрге-хөөйлү темазынга хамаарыштыр лекциялар номчуваан.

Райкүүскомнуң иштики херектер килдизиниң, суд, прокуратура черинин чамдык ажылдакчылары чер-черге лекция, беседаны кончуг хөвүр номчуп, эрге-хөөйлү пропагандазын экижидеринге практиктиг дузаны эге организацияларның удуртукчуларынга, лекторларынга чедир көргүспейн турар.

Лекция пропагандазы хүндүлүг болгаш харысалгалыг ажыл, ындыг болганда ону хандыр сайгарып көөру, анаа партийжи удуртулганы күштелдирери чугула.

Д. АРАКЧАА,
(«Шынның» штаттан дашкаар корр).

КУБА—ХОСТАЛГАНЫҢ ОРТУЛУУ

АМЕРИКА ДИПТЕ БАШТАИГЫ СОЦИАЛИСТИГ КҮРҮНЕ

Куба республика Кариб далайның ортулуктарында туруп турар. Девискээри 110,9 муң дөрбелчин километр. Чонунуң саны—9 миллион хире кижи. Найысылалы—Гавана. Оон аңгыда Сантьяго-де-Куба, Камагуэй, Санта-Клара, Гуантамамо деп улуг хоорайларлыг.

Куба үргүлчүлелдиг үениң дургузунда испан колонизаторларның мөлчүгделиниң адаанга турган. XIX чүс чылдың ортан үезинде куба улус национал маадыр Хосе Мартиниң удуртулгазы-биле испан эжелелге удур демиселин эгелээн. Куба оон түңнелинде 1902 чылда хамаарышпас республика кылдыр чарлаттынган. Ынчалза-даа удатпаанда ол АКШ-тың колониязы апарган.

Дараазында чылдарда Кубага ажылчынларның болгаш хосталга дээш демиселчилерниң демисели Октябрь революциязының салдарындан улам күштелген. Оон түңнелинде — 1925 чылда Кубаның Коммунистиг партиязы тургустунган. Оон эгелээш-ле куба ажылчын аңгының даштыкы монополияга болгаш иштики батисчи ёзу-чурумга удур демисели улам организастыг бооп келген.

Иштики реаксылыг диктатурага удур демисел 1953 чылда эгелээн — Фидель Кастрога баштаткан каш-ла санныг патриоттар Монкада казармаже маадырлыг шаап халдаашкынны кылганнар.

1959 чылдың эгезинде куба революция тиилээн.

Куба оон соонда—Америка дипке бирле дугаарында социализмниң оруунче кирген болгаш улустуң амыдырал байдалын эки-жидериниң хемчеглерин алган: 1959 чылда аграр реформазын чорудуп, үлетпүрнү, транспортту, банкыларны, даштыкы садыгны, иштики садыгның хөй кезиин күрүненің кылдыр хавырган.

Дараазында чылдарда Куба социализм тургузуушкунунуң оруунга улуг-улуг чедиишкиннерни чедип алган. Аңаа социалистиг дем каттыштырылга чурттарының, ылаңгыя Совет Эвилелиниң бүгү талалыг дузаламчызы улуг рольдуг бооп турар.

АКЫ-ДУҢМА ЧУРТТАРНЫҢ КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГАЗЫ

Кубага аян-чоруккa СЭКП ТК-ның Чингине секретарын үдеп чораанларның аразында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даштыкы экономиктиг харылзаалар талазы-биле күрүне комитединиң даргазымның бирги оралакчызы И. В. АРХИПОВ чораан. Бистиң чурттарывыстың экономиктиг кады ажылдажылгазының дугайында СЭТА-ның корреспондентизи-биле оон беседазын допчулап парладывыс.

— Латин Америкада социализмни тургузуп турар баштайгы чуртка СЭКП ТК-ның Чингине секретарының аян-чоруу Совет-куба декларацияда демдеглээнин ёзугаар алырга, совет-куба найыралдың хөгжүлдезинге чаа чугула үечада болган.

Бистиң чурттарывыстың аразында экономиктиг болгаш техниктиг кады ажылдажылга 1960 чылда эгелээнин сагындырып көрейн деп, И. В. Архипов чугаадаан. Республиканың үлетпүрүнүң чигир, энергетика, химия, металлургия, машина тудуушкуну болгаш өске-даа ол чижектиг ындыг амыдыралчы чугула адырларын хөгжүдеринче угланган он-он дугуржулгаларны ол чылдар дургузунда чарган. Ол чорук империализмниң экономиктиг агрессиязын ойтур шаварда, бөмбүрээктиг барыын талакы чартыының баштайгы социалистиг күрүнезин быжыглаарынга идиг берген револючу-экономиктиг чаартылгаларны чедиишкинниг боттандырарынга Кубага дузалаан.

Совет-кубэ кады ажылдажылганы хөгжүдер дугайында дугуржулгаларга СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш Л. И. Брежнев биле Кубаның Компартиязының ТК-зының Бирги секретары, Революстуг чазактың Премьер-Министри эш Фидель Кастро олар 1972 чылдың декабрьда Москвага ат салганының соонда бистиң карылзааларывыс дыка калбарган.

Оон бадыткалы кылдыр чамдык чурагайларны көргүзүп көрейн: 1960 чылдан 1965 чылга чедир үеде бистиң чурттувус 30 үлетпүр бүдүрүлгелерин болгаш өске-даа объектилерни тударда база чаарты деринде ол чуртка деткимче көргүскен. А өөлгү дугуржулгаларга дүүштүр ол чурагайлар мырыңай ийи чүс чедер!

Оларның чамдыктарынга тодаргай доктаайн. Кубада эң улуг дээн, одалга-биле ажылдаар, Максимо Гомес болгаш Антонио Масео аттыг электростанцияларны бистиң чуртувустуң деткимчези-биле тутканы.

Никель бүдүрер талазы-биле Куба делегейде бирги черлерниң бирээзин эзлеп турар. Бистиң чуртувус-биле кады ажылдажылга үлетпүрүнүң оладырын хөгжүдеринге база чугула рольдуг. Никарода болгаш Моада ажылдап турар никель заводтарын чаарты деринге совет организацияларның киржилгезиниң дугайында дугуржуушкун чедип алдынган. Чаа, чуртка эң улуг даг-металлургия комплекизин Пунта Гордага тударын төлевилеп эгелээн. Ону Совет Эвилелиниң дузаламчызы-биле тудар. Оон ачызында чуртка никель бүдүрери ийи катап көвүдээр. Ол металлдың дыка хөй кезиин Совет Эвилелиниге болгаш ЭДЧ кежигүнү өске-даа чурттарга садар. Бодунуң эзлчээнде бистиң чуртувус Кубаже артык кезектерни болгаш тус-тус белдирлерни, а ол ышкаш күгүрү, аммиакты, антрацитти чорудуп бээр, чүге дээрге ындыг түүлдер чокта никельди бүдүрериниң аргазы чок.

Хосе Марти аттыг металлургия заводун ССРЭ-ниң деткимчези-биле чаарты дерип турар. Ол чорук чуртка кан бүдүрерин дыка көвүдедир арганы бээр.

Совет Эвилелиниң техниктиг деткимчези-биле Кубага баштай туткан бүдүрүлге Гуантанамода эгээлер заводу болган. Ол продукцияга чуртун хереглеин ол бүдүрүлге бүрүн хандырып турар. Санта-Кларага база бистиң чуртувустуң деткимчези-биле туттунган механика заводун Хосталга ортулуунда Кубаның «Уралмажы» деп адап турар. База бир өске бүдүрүлге—Гаванада Куба-совет найыралаттыг автосептелге заводу совет маркаларның 3 муң автомашиналарының капитал септелгезин чыл дургузунда кылыр, оон күчүзү база улгаткан.

Куба экономиканың үндезини чигир бүдүрери болуп турары билдингир болгай. Чигир үнүжүн сайырады ажылдаарынга чүс-чүс муң кижилер ажылдаан турар. Ынчангаш мында кол кичээнгейни ол ажылды механизастаарынче угландырып турар. Ол угланыышкынга ССРЭ-ниң болгаш Кубаның аразында кады ажылдажылга чедиишкинниг калбарып турар. Люберцының көдээ ажыл-агый машина тудуушкунунуң Ухтомский аттыг заводу Кубага чигир үнүжүн ажаар КТП-1 дээр комбайннарны кылып үндүрүп турар, бир комбайн-на плантацияга чигир үнүжү чыыр 100—150 кижини солуур. Куба өөнүктериниң бодалы-биле алырга, совет комбайннар өске чурттарга бүдүрген ол янзылыг машиналарны дыка хөй көргүзүглер талазы-биле ажып турар. Чигир үнүжүн ажаап алыр комбайннарны белеткээр болгаш чыын эпүүр талазы-биле заводту Совет Эвилелиниң дузаламчызы-биле Кубада тудуп турары бо угланыышкынга улам ыңайгы базым болур.

ССРЭ-ниң деткимчези-биле туттунган болгаш тудуп турар объектилерни моон-даа хөйнү адап болур турган ийик. Балык ажыл-агыйында, химия үлетпүрүнде, куба экономиканың өске-даа адырларында кады ажылдажылга чедиишкиниг хөгжүп турар. Республикага геология-шинчилел ажылын организастаарынга совет специалистер дузалаан. Гидромелиорацияда кады ажылдажылга эки калбарып турар. Оон ачызында суттарылгалыг черлер шөлү калбарган, чаа, улуг-улуг ажылагый объектилери тыптып келген.

План ёзугаар, үр үелиг үндезинге бистиң чурттарывыстың экономиниг болгаш эртем-техниктиг кады ажылдажылгазы үргүлчү калбарып, сайыраңгайжыыр деп, И. В. Архипов түңнелинде чугаалаан.

МУҢ-МУҢ КИЛОМЕТР ЫРАК-ДААА БОЛ

1966 чылдың күзү. Совет улус Улуг Октябрьның чартык чүс чыл-юбилейинге белеткенип турган. Хөй национал дыг совет уран чүүлдүң төлөөлекчилери — акы-дуңма республикаларның цирк уран чүүлүнүң алдан ажыг кижи киржикчилиг болуу-биле кады Хосталганың ортулуунга баар, анаа оюн көргүзер аас-кежии менээ таварышкан.

Гавана биле Москваның аразы каш-каш муң километр ырак-даа болза, бистиң улустарывыстың алыс күзел соруу, салым-чолу чаңгыс деп чүвени караавыс-биле көрдүвүс. Куба черге барып самолёттан дүшкен шагывыстан эгелээш, Гаванага оюн көргүзүп эрткенивис 40 хонук карак чивеш аразында эрткен ышкаш сагындырган. Ак-көк хемнер чурту—Тываның төлээзи бөдүүн цирк артизи мээң көргүзүүмден эгелээш, үжүгар акробатчы Арнаутовтун, парлар өредикчизи Маргарита Назарова дээш өске-даа совет цирктериниң он-он көргүзүглерин куба көрүкчүлер онзагай чылыы-биле уткаан.

Совет цирктерге Гавананың эң улуг, кыры дуглаглыг стадионун оюн көргүзери-биле хостаан. Аңаа хүннүн-не 15 муң кижи бистиң көргүзүглеривиске кээп турган. Шак мынчаар бир ай ажыг үргүлчүлээн.

Гавананың төөгүлүг черлери-биле таныжып, фабрикалар болгаш заводтарга барып, акы-дуңма куба өөнүктер-биле хөй удаа ужурашкан бис. Ылаңгыя сураглыг балет артизи Алисия Алонсо-биле ужурашканывыс биске уттундурбас.

Куба улус бодунуң келир үезинге быжыг бүзүрелдиг. Чүге дээрге ол Совет Эвилели баштаан социалистиг дем каттыштырылга чурттары-биле кады даартагы хүнче чиге, дорт базып орар.

Күжүгет ХЕНЗИГ-ООЛ,
Тыва АССР-ниң улустуң,
РСФСР-ниң алдарлыг артизи.

НАЙЫРАЛДЫГ АЯН-ЧОРУК ДУГАЙЫНДА

Политиктиг литератураның ном үндүрер чери «Леонид Ильич Брежневтиң Куба Республикага аян-чоруу» деп номну парлап үндүрген. СЭКП ТК-ның Чингине секретарының 1974 чылдың январь 28-тен февраль 3-ке чедир Кубага албанның найыралдыг аян-чоруун кылып чораанының дугайында материалдарны ол номда киргген.

Чыындыда Л. И. Брежневтиң болгаш Кубаның Компартиязының Бирги секретары, Кубаның Революстуг чазааның Премьер-Министри Фидель Кастронуң чугааларын, совет-куба чугаалажыышкыннар дугайында дыннадыгларны, эш Л. И. Брежневтиң Кубаның Компартиязының болгаш чазааның удуртукчулары-биле беседаларын парлаан. Л. И. Брежневтиң болгаш оон-биле кады чораан совет эштерниң Кубаның ажылчын аңгызының, тараачыннарының болгаш интеллигенциязының төлөөлекчилери-биле чүректиң ханызындан чылыг, акы-дуңма ужуражыышкыннарын номда чугаалап турар. Совет-куба декларацияны, «Эш Л. И. Брежневтиң Куба Республикага аян-чоруунуң түңнелдериниң дугайында» СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң дыннадыын болгаш өске-даа материалдарны парлаан.

Найыралдыг аян-чоруктуң дугайын чугаалап турар документалдыг фото-чуруктарны номда база киргилээн.

(СЭТА).

КУБА ФОТО-ЧУРУКТАР-БИЛЕ

ЧУРУКТА: Гавана. Далай эрии.

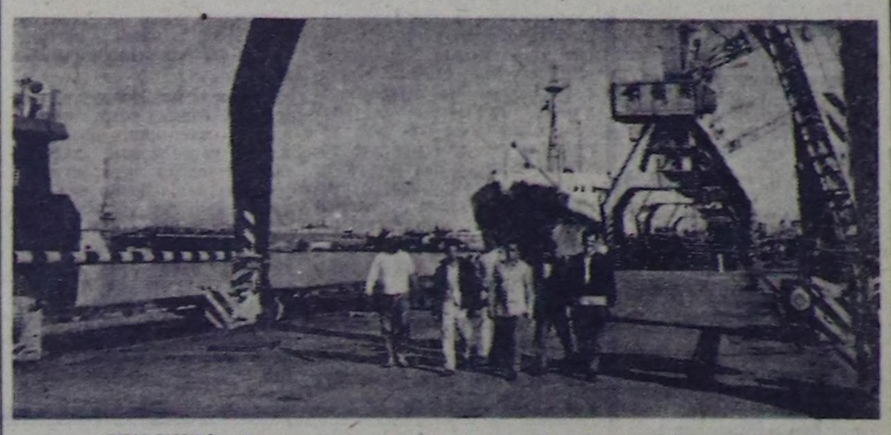

ЧУРУКТА: балыкчы суднолар порту. Ону Совет Эвилелиниң дузазы-биле тургускан.

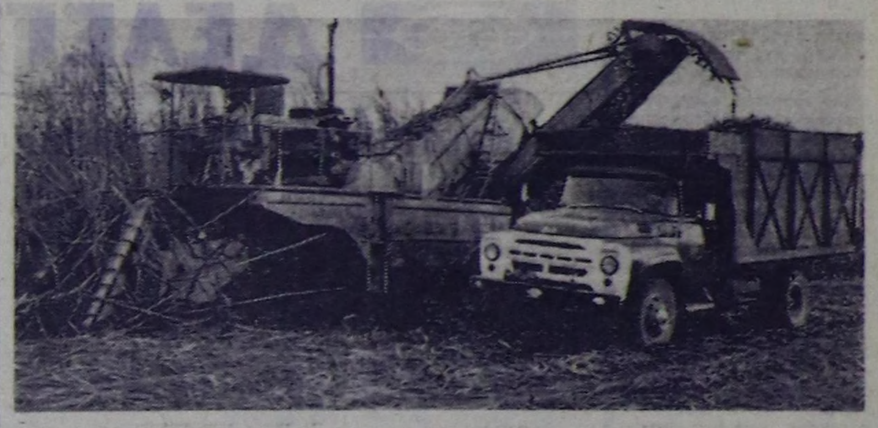

Чигир үлетпүрү — Кубаның ажыл-агыйының кол адыры. Ону амгы үеде кидин-не механизастап турар.

ЧУРУКТА: чигир хыыргыыжы ажаар «КПТ-1» комбайн ажыл үезинде.

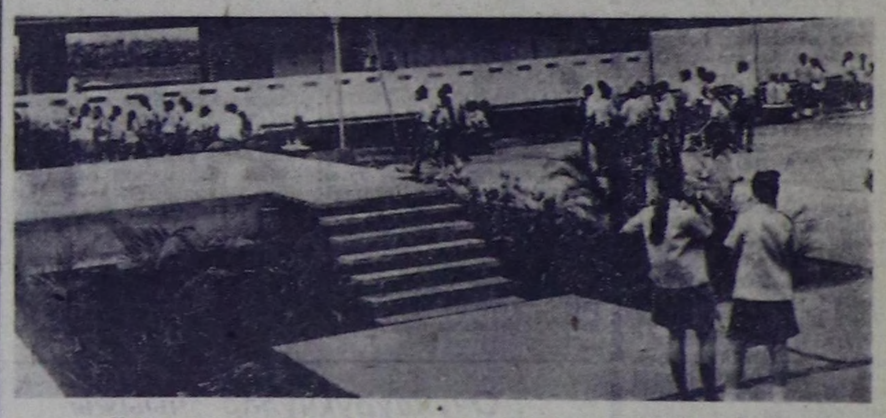

Кубада улус өөредилгези чедиишкинниг чоруп турар. Амгы үеде улус өөредилгезиниң янзы-бүрү хевирлеринде ийи чартык миллион кижи хаара туттунган.

ЧУРУКТА: Гаванада бир ортумак школа.

Сантьяго-де-Куба— Ленинград

«Спектр» дээрге — Сантьяго-де-Кубада физиктер-биле Ленинградтың физиктериниң кады ажылдажылгазының кыйгырыы ол.

Куба университеттиң чанында физика факультедин организастаанындан бээр чүле өөрт чыл эткен. Ленинградтан келген өөнүктериниң дузазы-биле факультеттиң аныяк коллективи «Никельдиг крайның» (Кубада Орьенте провинциязын ынчаар адаар) индустриязынга ажылдаар специалистерни белеткээр соруланы салып алган. Бо талазынга куба өөнүктерге «Спектр» программазы баштайгы улус дузаны чедиргеп. Кубаже эртем талаа-биле эдчеглиг сурагчылаашкындан эң келгеш, ол программаның совет балуунуң удуртукчузу, техниктиг эртемнериниң доктору А. А. Петров-ынча дээн:

— «Спектр» деп комплекстиг программаның ажылы тодаргай: тывыш индустриязынга ажылдаар, спектралдыг анализтиң аргаларын чогаадып кылып, ажылган шыдаар, национал кадрларны белеткээри. «Спектр» деп адаанының ужуру-даа ол чүве.

Кады ажылдажылганың баштайгы түңнелерин куба эштер-биле кады үндүрүп көрдүвүс. Куба физиктериниң эртем ажылдары, спектралдыг анализтиң айтырыларының талазы-биле баштайгы шинчилелдер көстүп келген.

«Спектр» программазын Ленинград университединиң физика лабораторияларында база боттандырып турар Сантьяго-де-Куба чурттуг физика школазының доозукчузу Маргарита Кобас рудаларны болгаш минералдарны спектралдап анализтээр талазы-биле эртем ажылын оптика кафедразында кылып киринкен.

«Спектр» программазы ынчалдыр чедиишкинниг боттанып турар.

П. БУЛУШЕВ.

ЛЕНИНГРАД.

КАЙГАМЧЫКТЫГ ЧАРАШ ОРАН

Амыдыралым аайы-биле 1967—1969 чылдарда Куба Республикага баар, чурттаар аас-кежиктиг болган мен. Өөм ээзи—геолог кижи. Ону Кубага ажылдаары-биле чоруткан. Ынаар ийи бичии уругларывыс-биле кады аъттанышкан бис.

Октябрь айның эгезинде «ТУ-114» деп самолёт-биле Москва — Гавана аразынга чер ара хонмайн, барык 17 шак иштинде ужуттувус. Таптыгла даң адып чорда, Хосталга ортулуу көстүп келди. Кайгамчык-ла чараш оран-дыр: кезек-кезек шаттарлыг, чаагай погаан оът-сиген-биле шыптынган, пальмалыг мөөрүктер болгаш кижи билбес өөр-ле бөкпек будуктарлыг ыяштар бедигилээн, чингир көк далай кыдыында сарыг-сарыг элезиннер көзүлгүлээр.

Хосе Марти аттыг аэродромга самолёттан үнүп кээривиске, агаарның өл-шыгы, ышкамнанчыы мырыңай кедергей, чунар-бажыңның бустуг ерээлинче киргени-биле дөмей-ле. Бистиң Тываның агаар-бойдузунга чаңчыккан кижи октябрь айда ындыг изиг черге баарга, чиктиг-ле чорду. Ынчаарга ол черге ноябрь, декабрь, январь айлар бистиң черге июль айдан ылгал чогун, Кубага чылда ортумак температура 26 градус чылыг дээрин сөөлүнде билген бис. Аңаа хар кажан-даа чагбас, эң соок дээрге-ле 7 градус чылыг боор чер-дир.

Автобуска олурупкаш, Гаванаже хаптывыс. Арыг-силиг, ногаан-чайт үнүштерлиг бичии суурларның, хову-шөлдерниң, үлетпүр тудугларының аразы-биле шөйүлген тергинь эки чазаглыг орук Гаванага чедире берди. Бажыңнарның архитектуразы янзы-бүрү, бот-бодунга дөмейлешкек ийи бажыны кижи тыпшас.

Гавананың төвүнче бар чорда, бажыңнар улам-на бедии, чаартыныр орар. Ведадо деп районда ийи—беш къат бажыңнар аразында небоскребтер — дендии бедик бажыннар — көзүлгүлээр. Революция мурнунда аңаа америк банкылар, компанияларның албан черлери, аалчылар бажыңнары тургулаан. Ам ында ажылчыннар болган албан-хаакчылар чурттап турар.

Өөм ээзин чурттуң чөөн чүгүнде провинцияга — Орьентеге ажылдаары-биле чоруткан. Ынчангаш Сантьяго-де-Куба хоорайга баргаи бис. Ол хоочун порт хоорай испан кулданыгның үезинде Кубаның найысылалы бооп турган. Бо хоорайда болгаш черле Орьенте провинциязында революстуг чаңчылдар аажок улуг. Фидель Кастронуң дайынчы ажыл-чорудулгазы моон эгелээн. Ол бөлүк эштери-биле кады 1953 чылдың июль 26-да ынчаардагы диктатор Батистаның чөленгинжи — Монкада дээр шериг паарынче дидим халдаашкынны кылган. Сөөлүүредир маңаа, Сьерра-Маэстраның дагларынга, партизан отрядтары тургустунуп, Кубаның барыын талазынче тиилелгелиг походун кылып, 1959 чылда революцияның тиилелгезинге чедирген.

Сантьяго-де-Куба хоорайга улуг эвес, ийи къат бажыңы биске берген. Оон эрги эелери революция сөөлүнде АКШ-че дезин чоруй барган. Бажыңның бирги къдын чолаачы кижиниң хөй кижилиг өг-бүлези эзлээн, а элээн каш ороолдерлиг ийиги къдын биске берген. Серии болзун дээш, даш бажыңның ханаларын холчок кылын кылдыр кылган. Бо хоорайга Гаванадан-даа изиг болганда, бажыңга кандыг-даа одалга хереглевес.

Кожавыста куба өг-бүлелериниң эелери-биле удавайн-даа танышып, ажыл-амыдыралын сонуургап эгелээн мен.

Хөй бергелер турза-даа, чуртунга социализм тургузар дээш ажылдап турар куба херээженнериниң хей-аъттыы кедергей. Революция мурнунда херээженнерни ашактарының өнчүзү дег көрүп турган, муң-муң херээженнер аш-түүрегделге кыстыргаш, янганнаар чорук-биле амыдыраа чорааннар. Революция сөөлүнде яңганнар бажыңнарын хаттаан, херээженнерге социал болгаш культурлуг өзүлдениң бүгү аргаларын берген. Шаандагы он-он муң чалча херээженнерге тускай школаларны ажыктылаан. 1960 чылда куба херээженнериниң федерациязы тургустунган. Муң-муң херээженнер политчырыдыышкын болгумнериниге өөренип, тускай эртемни чедип ап турар.

Амгы үеде куба херээженнер бүдүрүлгелерде, тудугларда ажылдап, тракторларны башкарып, холга автоматтарын туткаш, тайбың күш-ажылын камгалап турар. Ынчалзыже олар кезээде чазык чаагай, чараш көстүр, боттарының арын-нүүрүн үргүлчү бодап чоруур. Ажылдан-даа кедер хептери черле арыг-силиг, кылайтыр базын каан болур. Куба херээженнериң күш-ажылчы эргелери болгаш хүүлгелери оларның чараш болгаш көрүштүг болуксаар күзели-биле удурланышпайн турар.

Ындыг чаңчылга куба херээженнер боттарының уругларын база өөредип, оларны чараштыр хепкерериниге аажок сонуургалдыг.

Кубалар черле омак-хөтлүг, сагылга-чурумнуг, ылаңгыя эрагалаар чорукту онза буруу шавар чон чорду. Олар хей-ниити аразынга эзирик көстүрүн эң бүжар херек кылдыр санаар. Оон алтыда, кандыг-бир чүүлдү эгелээнде, чеже-даа күштү үндүрүп тургаш, ыяап-ла төнчүзүнге чедирер, ылавыладыг кылыр чон деп билген мен.

Кубалар бисти, совет кижилерни, аажок хүндүлээр, эптиг-эвилең улус чорду. Чоокта чаа бистер СЭКП ТК-ның Чингине секретары Л. И. Брежневтиң Куба Республикага аян-чоруун улуг сонуургал-биле хайгаараан турдувус. Ол ужуражылгаларны телевидение дамчыштыр көрүп орган, ол чуртка эрттиргеп үемни база катап сактып келгилээр турдум. Куба өөнүктерге сеткилим хаңыындан байыр чедирбишаан, бистиң улустарывыстың найыралы болгаш кады ажылдажылгазы улам быжыксын деп йөрээр күзелдиг мен.

Г. САРЫГЛАР.
ТДЛТЭШИ-ниң эртем ажылдакчызы.

УРАЛ ХҮННЕРИ

ЧАА ХЕРЕКСЕЛ

«Уралмаш» заводтуң ажылчыннары минутада поездниң ийи дугуюн бүдүрер, каңнаар чаа станокту чогаадып дооскан. Ол дәәрге заводтуң специалистериниң Горький областың Выксада металлургия заводунга төлевилләән, дугуй каңнаар комплекциниң сөөлгү кол агрегады-дыр.

Урал инженерлери катай кылдыпып турган операцияларны гускайлап, агрегаттарның күчүзүн, чорудулгазының дүргенин улгаттырган. Ооң күсели-биле комплекстиниң чорудулгазын дүргедедип, демир-орук дугуйлары бүдүреринге хереглээр шакта 100 кезек дугуй бүдүрер шууштурулга шугумун тургузар аргалыг болган.

Выксаның ол цеги чылда 700 мун ажыг дугуйну бүдүрүп үндүрер аргалыг.

В. СТАРИКОВ.

БОТТАРЫНЫҢ КҮЖҮ-БИЛЕ

Красногвардейск районнуң мал фермаларынче чылдың-на беш үүс центнер холумак мал чеми кээп турар. Ону колхозтар, совхозтарның боттарының күжү-биле Оренбург областа бир дугаарында тутқан холумак мал чеми белеткээр заводка бүдүрүп үндүрген. Ол мал чеминиң составында концентраттардан аңгыда, сиген, бүрү делганы, дуе болгаш микроэлементилер база бар.

Чаа заводту ажыглалга киргген соонда фермаларга он-он тараа дәәрбелерни ажыглаарын сокаткан. Малды чемгерериниң рациону экижээн, ооң продуктузу бедәән. Ам хонукта бир инектен саалда өргкен кышка деңнәәрге ортумаа-биле бүдүн чартык-ийи килограмм көвүдәән.

Эгелекчилериниң үлегери Переволоцк районнуң тараажылары эдерген. Олар хонукта ийи муң центнер холумак мал чеми белеткээр заводту тудуп турарлар. Заводтуң чаныга вигаминниг далган кылып сиген тарыыр сугаттыг шолду тургузар.

Мал чеми белеткээр мындыг заводтарны, цехтерни областың Бузулук, Белеяевск болгаш өске-даа районнарында тудуп турар.

П. СТЕПАНЕНКОВ.

ЧАА НОМ

Мурнуу Уралдың Челябинскиде ном үндүрер черинин үндүрген номун Пугачевка удуртқан тараачын дайынының 200 чыл болган оюнга тураскаатқан. Чыындыны тургузарда, чоннуң тура халыышкынының чылдагаайнарының, ооң удуртукчуларының база Мурнуу Уралга тараачын отрядтарының дайынчы чорудулгаларының дугайында очерктер, үүлдерни бижиирде авторлар сөөлгү чылдарда архивтен тывылган документилер, материалдарны ажыглаан.

Пугачев шимчәәшкининиң ийи киржикчилери — атаман Никифор Чулошников биле тараачыннар отрядының удуртукчузу болгаш организакчызы драгун Ефим Ярыгин оларны байысааган дугайында Оренбургтуң чажыт комиссиязының протоколун чыындыда бир дугаарында паралаан. Ол ышкаш тура халыышкыннар отрядтарынче эки турачыларны чыырының болгаш атаман И. Арапов биле дайынчы тулчуушкуннарга кады киржириниң дугайындаесаул Н. Чулошниковка Пугачевтуң шериг коллегиязының айтыышкынын чурукка тырттырган хуузун ында база паралап көргүскен.

Чыындының материалдарында А. Пушкининиң, В. Короленконуң, В. Шишковтуң, В. Перовтуң, С. Ивановтуң болгаш өскедаа орус чогаалчыларының болгаш чурукчуларның Пугачевтуң тура халыышкын темазынга улуг сонуургалын көргүскен. Ол ышкаш чыындыда Уралдың хоорайлар, суурларының амгы амыдыралын көргүскен.

М. ПОЗДНЯКОВ.
СЭТА-ның корр.

УТТУНДУРБАС ХҮН

РАССКАЗ

Райком эжиниге ону машина четтикпейн манап турган. Тракторист Молдурга райкомдан үнүп келгеш, бригадазының машинаазы турарын эскербейн, совхозуңуң төвүнче углай базышкан. «Совхоз төвүнге чедир ырак эвес-ле болгай, боттуң «ийи шилгизи» чок эвес, кылаштаптар-дыр» деп ооң бодалы ындыг.

— Ээй, бистя мана!—дээн таныыры үн дыңнаап, алгы уунче көрүп келгеш, бригадири Сотпаны көрүп каан.

Сотпа олче уткуй ам-даа ужулбааны шериг хевин шевергин хере тыртқан кел чораан. Шеригдеп чоокта чаа келгеш бригада хүлүәп алгандаа болза, Сотпа трактористеринин хүндүткелин чаалап ап четтигинкен. Ынчангаш бригадири боду уткуп келгениинге тракторист иштинде өөрүүн.

Райком чаныда узун дорт баткан кудумчуга олар ужуражыр келгеш, каткы-хоглуг байыр чедиржип, хол тутчуп турда, машинаазы чаныга кээп турупкан.

— Эш, Молдурга, силерни хову турлаанда бригадавыс кежигүннери манап турар, машинага олуруптуңар—деп, шериг салбырының командириниң үнү-биле Сотпа чугаалаап, боду бир дугаарында машина кузовунче хартыганың кашпаңгайы-биле үне халый берген.—Ооң совхоз төвүнге бо-ла чолаачы эккеп каптар, а ам бригаданың шиитпири өзүтаар силерни уткуп келген сорулгавыс бо.

Бригадириңге харыы сөс безин чугаалап четтикпейн, Молдурга машинада олурупкан хап олурган. Ооң сорулгазы база-ла бригадага чедип ажылдаары турган.

Хову турлаанче чоокшулап ора, олар өөрүүнүң кызыл-булуңче уурук-сууруктап кирип турарын эскергеннер.

Кызыл-булуңга кирип кээрге, бригада кежигүннери шупту сандайларны эзлепкен, аныяк оолдар кезек кижи артында одуругда ийи-ийи кылдыр сандайларда ушкажыпкан олурганнар.

Олурган улустуң мурнунда удур турган столдуң кырын кызыл пөс-биле шевергин шыт, артында дөрт кижи олурар сандайларны чыскаай салганын, хаада кызыл пөсте «Чаа партийжи билет алганыңар-биле байыр чедириңер тур бис!» деп бижээн сөстерни номчаап, Молдурга чүвенин утказын билген.

Кижи бүрүзү олуттарын эзлептерге, бригадир кыскаазыбиле:

— Эштер, бистиң бригадавыстың кежигүнү коммунист эш Молдурга бөгүн, каш-ла минута бурунгаар, чаа хевириниң партийжи биледин алгандыр. Ол болза бистиң бригадавыска улуг байырлал болур ужурлуг. Ынчангаш бригада мурнундан Молдурга Донгаковичиге байыр чедирерин чөпшээрөөр!..

Бичежек өрээл иштинге адыш часкаашкыны диңмирей берген.

Ону көргеш, Молдурга эшөөрүнге санаан четпес өөрүшкүзүн илередип, боостааже ашкан чарааларның харлыкпышаап ажыл турарын эскерип олурган. Девин чаа партия райкомунуң бирги секретары чаа хевириниң партийлелдин берип турда, ол база-ла мындыг байдалдыг турганын сактып, үгле ол чааскаан эвес, а бригадазының кежигүннериниң шуптузунуң арыннарында өөрүшкүнүң одухын турарын магадап олурган.

Бригадириниң соон дарый хоочун механизаторларының, комсомолчу-аныяктарның мурнундан байыр чедириң ийи кижи турган. Ооң соонда Молдурганы эзлечжин ажылдаар эжи Ортунай кезек боданып тура:

— Бо оолдар-даа дээш бодунуң олудунуң чоок-кавызында эштеринче айытқаш,:—Мен бодум-даа чаа хевириниң партийлелдин көрзе деп күзелдиг бис. «Чүс катап дыңнаарының орнунга чангыс катап көөрү эки дижир» болгай, болур ирги бе?»—деп чугаалаан. Ол айтырыгны четтикпейн маанаазыг адыш часкаашкыны Ортунайны деткип диңмирей берген.

Молдурганың сагыжынга ындыг айтырыг турып кээр деп бодал кирбээн. Ол боду безин дүрген-не аалына чедип, Ленининиң хевирин чураан чаа билединн сонуургап көрүксээн. Бригадири аалга безин чедер чай алдырбайн барганы ол ышкажыл.

— Байыр чедиргениңер дээш өөрүү четтирдим, эшөөр. Бодүүн ишчи механизатор меңээ бо хүн кажан-даа уттундурбас. Төрээн партиявыстың үндезилекчизи, бистерге эң-не эргим В. И. Ленининиң овур-хевирин сиилбээн партбилетти карманнап алгаш чорааш, ажыл-ишке шалып-кежээ болурумну аазап тур мен—деп, Молдурга хайныккан сеткилин кады ажылдап турар өөрүнге то каап берген.

Хову турлаанда кызыл-булундан бригаданың кежигүннери үпгеш, ажылчын турштарынче чугаа-соттуг тарап чоруп турганнар. Шалыкпын хову ажылы эгелээлек, бригада аңаа белеткенип, септелгезин доозуп турган. Сотпа ону «дайынчы белеткел үези» дээр.

Бригадири бөгүн барып дыштанып ал дээрге-даа, Молдурга хову турлаандан чоруксаваан. Ол база болупуп ажылдап турар черинче чорупкан.

Молдурга сеялкалар септеп турган оолдар чаныга чедип келирге, Ортунай ийи эжибиле ажылдап турган. Сеялкалар септелгезин доозарынга чедир план өзугаар ам-даа неделядан оранчок хөй үе бардаа болза, оолдар ийи арткан сеялкаларның бирээзиниң аар-саар септелгезин доозуп турганнар.

— Бөгүн сөөлгүзүн белеткеп доозуп чыдаптар бис бе, оолдар?—дээш, Молдурга бедип үнүп орган хүнче көрүнген.

—Белеткел шугумунга ыяапла тургузуптар бис. Бодуңар билир-ле болгай силер, баштай ажылы хөй негеттинер сеялкаларны септедивис, а боларда үүү боор, Молдурга Донгакович, харын силер арыг хевиңер хирге бораваңар, дораан доозуптар бис—деп, Ортунай өөрүнүң мурнундан харыылаан.

— Үе бар ышкажыл, хөлүп эрттир далашкан ажыы бар бе, оолдар? Септелге өзеинден-не хуваашкан аайы-биле кады ажылдап келген оолдарынга Молдурга ынча дээрге, өөрүнүң мурнундан база-ла Ортунай:

— Бригадавыста бөгүн онзагай хүн. Бөгүн техника септелгезин доозуп «дайынчы белеткел шугумунче» үнер бис—деп, оларже кел чораан Сотпаны дыңнаазын дээп, чоон үн-биле чугаалаап, хүлүмзүрээн.

— Шын-шын, Молдурга Донгакович, бригада септелгезин бөгүн орай дүне-даа болза доозар деп шиитпирлээн чүве. Ол хуралга олурушпаан силер, парткомга беседаже чоруй баргаш, а оолдар бөгүн септелгени дооскаш, силериң байырлалыңарга ушкаштыр ону дыңнадыр деп шиитпирлээн чүве. Баш бурунгаар ол дугайын чугаалаваан дээш буруудатпайн көрүңер—деп, артындан кылаштап келген бригадир оларның чугаазынга киришкен.

Ону дыңнаап Молдурганың сагыжынга чоокта парткомга беседа үезинде секретарының: «Арталыг болза, эш Молдурга, чаа партбилеттер алыр үеде ажылыңарны база доозупкан болзуңарза, улам эки ийик» дээн сөстери кирген.

Парткомдан үнгеш коммунист Молдурга чангыс сорулга салган, септелгени партбилет алыр хүн доозар. Оода звенонуң ол хүнгү хүлээлгезин доозары ооң бодалы болган. Ынчан олар он хонукту камнап алыр. Бодунуң хууда ындыг күзелин бригадазынга чугаалаарындан ол эпчоксунган. Ындыг бодалбиле кымга-даа ону ыыттавайн ажылдап киришкен. Ажыл үезинде Молдурга кайгай берген. Бригада кежигүннери ооң сеткилин билген ышкаш ажылче эртежик үнүп, кежээ орайга чедир хөлчок шудургу ажылдап турганнар.

Кара-оол НАТПИЙ-ООЛ.
(Уланчылыг).

«ШЫННЫҢ» конкуруузунга

МОСКВА. Бүгү-россияның чурулга академиязын ССРЭ-ниң чурулга академиязы ыылдыр эде тургусканыдан бээр 25 чыл болганынга холбаштыр чуруктар чогаалдарының делгелгези Төп делгиир залында ажыттынган. Ол академияның кежигүннериниң ийи муң чыгам ажылдарын: уран чурулганың, скульптураның, графиканың чогаалдарын ында делгээн. Уран чурулганың мастерлериниң 165 ажылында бистиң улузувустуң эрткен болгаш амгы маадырлыг үелерин көргүскен. Сөөлгү чылдарда чураан чогаалдар делгелгеде дыка улуг черни эзлеп турар.

ЧУРУКТА: делгелгениң скульптура салбырында.

В. ХРИСТОФОРОВТУҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

ДЕЛЕГЕЙ БӨ ХҮННЕРДЕ

Ф. КАСТРОНУҢ МЕДЕГЛЕЛИ

МЕХИКО. (СЭТА). Кубаның Коммунистиг партиязының ТК-зының Бирги секретары, Революстуг чазактың Премьер-министри Фидель Кастро Мексиканың «Сьемпре» журналының корреспондентизи-биле беседазынга Куба биле АКШ-тың аразында харылзаалар дугайын чугаалаан. Кубаны экономика талазы-биле кызамдаң, боогдаарының талазы-биле Каттышкан Штаттарның чорудун турар политиказы бодун сойгалаан болгаш «американнар боттары улам-на чааскаанзыраң турар» деп, ол чугаалаан.

Кубаның Компартиязының Төп Комитединиң Бирги секретары Куба биле Латин Американың чурттарының харылзааларын хөгжүдери дээш туржуп турарын чугаалаан. Ынчалза-даа ол харылзаалары бодунуң үези эрткен америк күрүнелер организациязын дамчыштыр кылбас ужурлуун айыткан.

Фидель Кастро Чилиде байдалдың дугайын чугаалааш, чили улустуң «фашистиг диктатура-биле үр-ле эштежип туруп ыыдавазынга» бүзүрелин илереткен.

ПЛАНГА АТ САЛГАН

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Моол Арат Республика-биле Болгария Улус Республиканың аразында 1974—75 чылдарда культура болгаш эртем талазы-биле кады ажылдажылганың планынга ат салган. Эртемниң, улус өөредилгезиниң, кадык камгалалының, культураның болгаш ураң үүлдүң ажылдакчыларының, артистериниң чогаадыкчы коллективтериниң төлээлекчилери-биле солужарын, студентилерни өөредин, белеткээрни, янзы-бүрү делгелгелерни, кинофестивальдарны эрттиреринде планда көрүп турар. Эң ылаңгыя Моол Арат Республиканың чарлаанындан бээр 50 чылынга болгаш Болгарияга социалистиг революцияның типилээнинин 30 чылынга холбашкан хемчеглер хөй черни эзлеп турар.

Очулдурукчулар чыыжы

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Аңаа совет болгаш моол литературага чогаалдарының очулдурукчуларының бирги чогаадыкчы ужуражыышкыны ажылын дооскан. Ол ужуражыышкынны ССРЭ-ниң болгаш МАР-ның чогаалчылар эвилелдериниң аразында кады ажылдажылга дугайында планны өзугаар организастаан.

МАР-ның Улустуң Улуг Хуралының Президиуму моолсовет найыралды быжыглаарының хөрээнге, моол литератураны очулдурарынга база пропагандалаарынга ачы-хавыназы дээш ол ужуражыышкынга киришкен болук совет литераторларга чазак шаңналдарын тывыскан. МАР-ның Улустуң Улуг Хуралының Президиумунуң Даргазының бирги оралакчызы С. Лувсан шаңналдарны оларга тывыскан.

Л. КОРВАЛАННЫ ХОСТААР!

ПАРИЖ. (СЭТА). Делегейниң коммунистиг шимчәәшкининиң сураглыг ажылдакчызы, тайбың, демократия болгаш социал деннилге дээш, бодунуң чуртунуң ажылчы чоннарының амыдыралчы эргe-ажыктары дээш могаг билбес демиселчи, Чилиниң Компартиязының Чиңгине секретары Луис Корвалан өске-даа чили демократтар-биле кады Досон ортулукта барык дөрт ай дургузунда хилинчектенип чыдар. Чилиниң мурнуу талазында Магеллан өдүүнде ол хеңзиг ортулукчугаштың агаар-бойдус байдалы кадыгдошкун дээрэн билдингир. Хоругдаттырганнарның шериг хунтазының ында турган өлүрүкү лагеринде дуу-далаш-биле кылган соок бактарда чурттаа, кандыг-даа эмчи дузаламчы албайн турар. Оларга чылыг идик-хен-даа бербейн, хүннүң-не дыка хөй шак дургузунда аар-берге ажылды албадап кылдыртып турар. Ооң-биле кады шериг эрге-чагыргалары аар аарыг Луис Корваланның төрелдеринге аңаа эргежок чугула өм түүлдерин чорудун бээрин чөпшээревейн турар.

Бо бүгү фактылар Чилиниң Компартиязының Чиңгине секретарының болгаш ооң хоругдалда кады турар эш-өөрүүнүң Досон ортулукта лагерьлериниң кижи ыыдашпас кадыг-берге байдалынга таваржып, чоорту-ла өлүрүн фашист генералдар күзеп турарын херечилеп турар-дыр. Дижиинге чедир чепсегленген шаажылакчы-араатаннар Луис Корваландан, ооң шыныг херээниң күжүнден коргун турарлар. Ол дугайын Чилиден келген эң чаа медээлер чугаалап турар. Луис Корваланны болгаш улусчу чаңгыс эптин Досон ортулукта хоругдаттырган өске-даа сураглыг ажылдакчыларын февральдың төнчүзүвде судтап эгелээр деп турарының дугайында ук черниң солуннарында бижиттинген бадыткаашкынларны чили хунтаның дүжүметтери шын эвес деп медеглээнин Франс Пресс агентилел Сантьягодан дыңнаткан. Досон ортулукта кижилер түгле «баштайгы хоругдаашкында» турар болгаш амдыгаа чедир оларга кандыг-даа «буруудадыышкынны» опааваан деп хунтаның юстиция министерствозунуң төлээлекчизи мининп чугаалаан.

Мындыг байдалда делегейниң демократтыг болгаш деннилелиг бүгү-ле күштери Луис Корваланны болгаш хунтаның кара-бажыңнарында хоругдаткан өске-даа чили патриоттарны хостаары дээш демиселди улам күштелдирер, оларны шаажылаарын болдурбас ужурлуг. Чер кырында чаагай сеткил-сагыштыг бүгү-ле кижилер бөгүн: «Луис Корваланны хостаар!» деп, кыйгырыг салыр ужурлуг.

Өөрүшкүлүг ужуражыышкыннар

ХАНОЙ (СЭТА). Вьетнам профэвилелдериниң каттыжыышкынының III съездизинге киришкен янзы-бүрү чурттарның төлээлекчилери Хайфонуун цемент заводунуң коллективинге аалчылар боон чорааннар. Совет Эвилелиниң, Чехословакияның, Польшаның, ГДР-ниң, Монголдуң, Индияның, Италияның болгаш өске-даа чурттарның төлээлекчилерин ол заводтуң ажылчыннары чылыы-биле уткупхүлээп алганнар.

Совет төлээлериниң баштыңы ВЦСПС-тиң секретары В. Ф. Богатиков ол ужуражыышкынга чүве чугаалаап, дайынның таварыштырган балыгларын экиртиринге вьетнам улустуң улуг-улуг чедиишкиннерааг болгуун күзеп, совет профэвилелдериниң Вьетнам акы-дуңма-биле эп-сеткил каттыштырылгазының база катап бадыткаан.

Совет профэвилелдериниң төлээлери Вьетнам Демократтыг Республикага аян-чорук кылып, республиканың хоорайларының, можулар төгериниң профэвилел ажылдакчылары-биле ужуражыышкыннарны кылган.

Ооң-биле чергелештир өске-даа социалистиг чурттарның профэвилел төлээлекчилери Ханойнуң элээн хөй бүдүрүлге черлериниге барып, найыралдың болгаш эп-сеткил каттыштырылгазының митингилериниге киришкен.

Вьетнам профэвилелдериниң съездизинге чалаан турбуже, кыдат төлээлекчилериниң ооң ажылынга киришпээнин ында демдеглеп турар.

ССРЭ-ниң болгаш өске-даа акы-дуңма социалистиг чурттарның профэвилелдериниге, Профэвилелдериниң Бүгү-делегей федерациязынга дайынның аар-берге чылдарында болгаш амгы гайбың-даа үеде деткимче кылып, дуза чедирин турары дээш ханызы-биле, улуг өөрүп четтиришкинни вьетнам оңнуктер илередип турарлар.

ХАНОЙ. (СЭТА). Вьетнамның профэвилелдер каттыжыышкынының III съездизинге киришкен совет профэвилелдер төлээлерин Вьетнамның ажылчы чоннар партиязының Төп Комитединиң секретары Суан Тхюн хүлээп алган.

Акы-дуңма ёзузу-биле, чүректиң ханызындан боон эрткен беседа үезинде Суан Тхюн вьетнам улустуң демиселни деткиири болгаш республиканың хөгжүлдезиниң тайбың үе-чадазында дуаалап турары дээш СЭКП ТК-га, ССРЭ-ниң чазаанга болгаш улузунга өөрүп четтиришкинни илереткен.

АКШ-тың монополистиг капиталы хөй ажык-кончаа сүргеш, молчуушкуунуң чаа-чаа аргаларын иептередип, ажылчыннарның кадыынга болгаш оваа-ондак чок турар байдалынга каражалыг кылдыр күш-ажылды улам чымышталдырып турар. (Солуннардан).

→ Үүгле ийи холдуг бис деп, силериң чугаалап турганыңар ол бе? Силерге база бир ийи холду мээң эмчим немей кааптын шыдаар дээрзинге идегээр мен. (СЭТА-ның фотохрониказы).

ХУРАЛ ДООЗУЛГАН

АЛЖИР. (СЭТА). Аңаа боон эрткен дөрт араб күрүнелериниң баштыңнарының чөвүлел хуралынга АУДР-ниң Революстуг чөвүлелиниң даргазы Хуари Бумедьен, Египеттиң президентизи Анвар Садат, Сирияның президентизи Хафез Асад болгаш Сауд Аравиязының хааны Фесал киришкен.

Алжир солуннарының дыңнадыр турарын ёзугаар алырта, ол чөвүлел хуралдың киржикчилери Чоокку Чоон-чүкте байдалдың, ооң иштинде сирий база израиль шериглерни аткаарладырынга холбашкан айтырыгларны, Израильдиң агрессчи политиказын деткин турар чурттарга болгаш Каттышкан Штаттарга нефтини бээр-бербезиниң дугайында айтырыгны чугаалашкан.

ЭКИ ЭГЕЛЭЭШКИН

Таңды районда «Тиилелге» совхозтуң дирекциязы, парткому, ажылчын комитеди, көдээ Совет ажылчы чоннарының культурлуг дыштанылгазын эки эрттирер дээштиг чамдык эки хемчеглерни ап турар. Ооң тодаргай чижээ болза, чоокта чаа Культура бажыңынга эрткен темалыг кежээ болур.

Кежээнин эгезинде «Арагалаашкынга удур демисел» деп лекцияны партюм секретары эш Д. Д. Дардаш номчаан.

Дараазында Кур-Чер суурнуң Найырал, Тайбың деп кудумчуларының бот-тывынгыр артистериниң концертин чыылган чон сонуургап көрген.

Уран үүл удуртукчузу, башкы Надежда Монгуштуң күүсеткени «Конгулуурлар», «Совет Эвилелиниң хамаатызы мен!» деп ырлары онза солун болган.

Башкы Роза Хертектиң чогаатканы «Кадарчывыс Дажы-Серен», «Маадырывыс Янчатка» деп шулуктери совхозтуң бөгүнгү амыдыралын илередип турары-биле көрүкчүлерге таарышкан.

Кудумчулар аайы-биле эртер концерттерни Совет Тыванын 30 чыл оюнга тураскааткан. Совхозтуң дирекциязы болгаш ажылчын комитеди бот-тывынгыр артистерни тускай хеп-биле хандырар хемчег алыры негеттиниң турар.

О. КОРОДА.

Телевидение

ФЕВРАЛЬ 17-ДЕ

КЫЗЫЛДАН

10.35 — Школачыларга. **«Күзеллиг чалгыннаалыр үеде».** Уран-чечен фильм.

МОСКВАДАН

12.00—Дамчыдылгалар программазы. 12.05 — Медээлер. 12.10 — Өөнүг телекөргүзүг. Школачыларга. **«Будильник».** 12.40—**«Совет Эвилелиниге бараан бооп тур мен!».** 13.40 — Өөнүг телекөргүзүг. **«Кино аян-чоруктарның клуву».** 14.50—**«Музыкалыг киоск».** 15.20 — **«Делегей панорамазы».** 15.50—16.00 — Чапсар. 16.00 — Өөнүг телекөргүзүг. Спортчу программа: 1. Хаакка болгаш трамплинден халыырынга делегей чемпионады. Швециядан дамчыдылга. 2. Кыска дистанцияга хөй хевирге делегей чемпионады. Коньки. 16.40—**«Экранда кинокомедия». «Сильва».** 18.00 — **«Ye».** Информастыг программа. 18.30 — Бөгүнгү музыка. 19.00 — Өөнүг телекөргүзүг. Хоккейге ССРЭ-ниң чемпионады. **«Спартак»—ЦСКА.** 2-ги болгаш 3-кү оюннар. 20.15—20.25—Чапсар. 20.25—**«Чечен чогаалдарның экранчыдылгазы». «Кем керек болгаш ялаг».** Уран-чечен фильм. 2-ги серизы. 22.10—Туркмен ССРЭ-ниң уран чүүл мастерлериниң концерти. 23.00 — **«Ye».** Информастыг программа. 23.30—01.00 — Өөнүг телекөргүзүг. **«Эш Л. И. Брежневтиң Кубаже найыралчы аян-чоруунуң дугайында».** Документалдыг фильмиин баштайгы көргүзүү.

ФЕВРАЛЬ 18-ТЕ

КЫЗЫЛДАН

17.30—**«Даш дугайында сактыышкын».** Эртем-нептерелгелиг дамчыдылга. 18.20 — Уруглларга. Мультфильм. 18.40—**«Челээш».** Дамчыдылга. 19.20 — **«Кубаның чалыы чазыны».** Кыска фильм. 19.40—Телемедээлер. 19.50—**«Токарь».** Кыска фильм. 20.00—**«Кодээниң амыдыралы».** Дамчыдылга. 20.30 — **«Юхан Смуул».** Хроника-документалдыг фильм. 20.50 — Телемедээлер. 21.05 — Чарлаалдар, реклама. 21.10—**«Шиндер эрге чок».** Уран-чечен фильм. 22.40—22.55 —**«Ырны чуруп тур мен».** Телеконцерт.

Редактор В. С. ШАРАВИЙ.

КИНО

ФЕВРАЛЬ 17-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Далайга дамды»** 9.50, хроника залынга — **«Чоннуң шынчы оолдары»** 15.00, **«Сангам»** (2 серизы кады) 11.30, 14.30, 17.30, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Даглариың хааны болгаш өскелер-даа»** 11.00, **«Ханныг даш»** 12.50, 14.40, 16.50, 18.30, 20.10 шактарда.

«ПИОНЕР»: **Киночыыды** 8.30, 10.00, **«Эң-не күштүг»** 11.30, 13.10, 14.50, **«Дөрт дугаар душтук»** 16.30, 18.20, 20.40 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Бажы чок аттыг кижи».** 10.00, 11.10, **«Черлик чүрек»** 13.20, 15.10, 17.00, 18.50, 20.40 шактарда.

ФЕВРАЛЬ 18-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Юлька»** 10.00, 11.40, 13.20, 15.00, 17.10, 18.50, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Дөрт дугаар душтук»** 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Чааскаанзыраан бөрү»** 9.00, 10.40, **«Дайын болгаш тайбың»** (1-ги серия) 15.20, **«Сангам»** (2 серизы кады) 12.20, 18.00, 21.00 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Эң-не күштүг»** 15.00, **«Ханныг даш»** 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ЭНЕРГЕТИК» КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ: **«Бодунуң күселибиле 10 хонук»** 18.00, 20.00 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: 667000

Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ. Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда киллизинин 23-54, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал киллизинин 37-13, культура киллизинин 23-54, көдээ ажылагый киллизинин 21-47, үлетүүр киллизинин 22-64, чагаа киллизинин 41-27, информация база совет тургузуг киллизинин 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларнын 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тираж 15953. ЧАГЫГ № 625

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садынын талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл Шетинкин-Кравченко кудумчузу бажын № 1). ТС—00090.